

תוכניות סיוע לחסרי בית בתקופת משבר הקורונה – מבט משווה

כתיבה: אסנת אלגום-מזרחי | אישור: שירי ספקטור-בן ארי
תאריך: ח' בסיוון תש"ף, 31 במאי 2020

מבט משווה

תוכן עניינים

2	תמצית.....	
5	מבוא	
5	1. חסרי בית – הגדרות ורקע.....	
7	1.1 אוכלוסיית חסרי הבית במשבר הקורונה	
8	2. מודלים להתערבות ולסיוע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה – מבט משווה.....	
9	2.1 הקמת מערך בדיקות לגילוי הנגיף בקרב חסרי הבית	
10	2.2 מציאת פתרונות דיור זמניים ומבני מגורים ייעודיים לבידוד	
13	2.3 יישום הנחיות למניעת הדבקה בנגיף הקורונה במסגרות הדיור לחסרי בית.....	
15	2.4 הגנה ושמירה על בריאות הצוותים אשר מסייעים לאוכלוסיית חסרי הבית.....	
16	2.5 הנגשת מזון, שירותי בריאות ותנאי היגיינה עבור חסרי הבית	
16	2.5.1 חלוקת ציוד מזון ומוצרי היגיינה בבתי המחסה וברחוב.....	
18	2.5.2 הנגשת שירותי רפואה ובריאות לחסרי הבית	
18	2.5.3 הקמת עמדות ניקיון ניידות לשטיפת ידיים ברחוב.....	
19	2.6 הקמת מערך הסברה על הנגיף ועל סוגי הסיוע לחסרי הבית	
20	2.7 הגנה על חסרי הבית מפני ענישה ואכיפה משטרתית.....	
20	3. התמודדות וסיוע לאוכלוסיית חסרי הבית בישראל בזמן מגפת הקורונה.....	
21	3.1 פעילות משרד הרווחה לטיפול בחסרי הבית בעת משבר הקורונה.....	
24	3.2 פעילות עיריית תל אביב לטיפול בחסרי הבית בעת משבר הקורונה	
25	4. סוגיות לדין ולבחינה עתידית.....	

תמצית

תופעת "המחסור בבית" היא בעיה חברתית מרכזית אשר מדינות רבות בעולם מתמודדות עימה בדרכים שונות. למונח "חסר בית" (Homeless) אין הגדרה אחידה ומוסכמת. בהגדרות השונות נכללים שני צרכים מרכזיים שאינם מסופקים: מחסור **במחסה פיזי והיעדר קשרים חברתיים ומשפחתיים** - המובילים, בסופו של דבר, להדרה חברתית. השוני בהגדרות בין המדינות עשוי להשפיע על מדיניות הסיוע לחסרי הבית במדינות שונות, ועל החקיקה בעניינם.

אוכלוסיית חסרי הבית מתאפיינת **בפגיעות** ובסיכון גבוה לתחלואה ולתמותה, בין היתר עקב היעדר גישה לתנאי היגיינה ולתרופות. חסרי הבית סובלים מחוסר ביטחון תזונתי, ולרבים מהם אין מעגלי תמיכה או רשת ביטחון כלכלי. כמו כן, חסרי הבית אינם חשופים בדרך כלל לעדכונים בדבר התפשטות נגיף הקורונה, ולהנחיות שניתנו לציבור בדבר הקפדה על היגיינה ושמירה על ריחוק חברתי. **בשל מאפיינים אלו, חסרי הבית נמצאים בסיכון מוגבר להידבקות בנגיף הקורונה ועלולים להדביק אחרים.**

במסמך מוצגות דוגמאות למודלים ולפעולות שננקטו במדינות שונות בעולם בתקופת משבר הקורונה העולמי כדי לסייע לאוכלוסיית חסרי הבית. יצוין כי מכיוון שבחלק ניכר מהמדינות המדיניות בדבר הטיפול בחסרי בית מגובשת ומיושמת בעיקר ברמת הרשות המקומית, יובאו דוגמאות לפעולות שננקטו הן ברמה הלאומית והן ברמה המקומית. בסיום יוזכרו כמה פעולות שנעשו **בישראל** בעניין זה, הן ברמה הלאומית (על ידי משרד הרווחה) והן ברמה המקומית (על ידי עיריית תל אביב).

להלן תוכניות הפעולה שננקטו מדינות שונות כדי לסייע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה והמודלים העיקריים ששימשו אותן:

- **הקמת מערך בדיקות לגילוי נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיית דרי הרחוב:** בכמה מדינות נערכו לחסרי בית **בדיקות** לגילוי הנגיף, כדי לעקוב אחר התחלואה ובעת הצורך לבודד את מי שיימצא חיובי לנגיף. בעניין זה יש להבחין בין מדינות שבהן נערכו בדיקות לחסרי בית השוהים **ברחוב** (כמו **אנגליה**) לבין מדינות שבהן נערכו בדיקות לחסרי בית שנמצאים **במסגרות דיור זמניות** (כמו מדינת **ווינגטון** והעיר **ניו יורק בארצות הברית**). דוגמה נוספת המובאת במסמך לעניין זה היא העיר **אוסטין שבטקסס**, שבה נערכו בדיקות **לכלל** חסרי הבית – הן אלו הנמצאים ברחוב והן אלו שבמסגרות הדיור.
- **איתור פתרונות דיור זמניים ומתקני בידוד ייעודיים:** במדינות רבות גובשו תוכניות למציאת **פתרונות דיור** לחסרי בית ולהקצאת חדרים או אתרים לבידוד עבורם, ובכללם חדרי מלון, אכסניות והוסטלים, פתיחת מקלטים ובתי מחסה, הקמת מתחמי לינה בפארקים ושטחים ציבוריים ורכישת ואנים (סעונים). כמו כן, בכמה מהמדינות שונו שעות הפתיחה של **מרכזי לינה** קיימים לחסרי בית, כדי לספק מחסה למשך **כל שעות היממה**. במסמך מוצגות דוגמאות בנושא זה מכמה מדינות, ובהן **אנגליה**, **צרפת**, **ניו זילנד** ו**סקוטלנד**. כמו כן, מובאות דוגמאות למדיניות זו ברמה העירונית, למשל בבריטל שבבלגיה, ובסן פרנסיסקו שבקליפורניה.

- **יישום הנחיות למניעת הדבקה בנגיף הקורונה במסגרות הדיור לחסרי בית:** כמה מדינות פרסמו הנחיות מיוחדות לשעת חירום הן בעבור בתי המחסה הקבועים המשכנים חסרי בית בימי שגרה והן בעבור מסגרות דיור זמניות שהוסבו לכך בתקופת משבר הקורונה. בהנחיות נכללים בין היתר שמירה על היגיינה וריחוק בין דיירים, הקצאת מתחמי בידוד, אספקת ציוד וחומרי חיטוי ומיגון הצוותים המטפלים בחסרי הבית. פעולות כאלה ננקטו לדוגמה באנגליה, ובארצות הברית, במדינת מסצ'וסטס ובערים סן פרנסיסקו וניו יורק.
- **הגנה ושמירה על בריאות הצוותים המסייעים לחסרי הבית:** כמה מדינות הדגישו את הצורך בנקיטת אמצעים להגנה על הצוותים העובדים עם חסרי הבית, ובהם מציאת מקומות דיור ובידוד ייעודיים בעבור הצוותים שנדרשים לצאת מביתם, ציוד הצוותים באמצעי מיגון, תגבור כוח האדם ומעבר לעבודה מרחוק, ככל שהדבר אפשרי. במסמך מובאות דוגמאות לפעולות שננקטו בנושא במדינות צרפת וסקוטלנד, ובערים ניו יורק וסן פרנסיסקו.
- **חלוקת מזון וציוד, הנגשת שירותי בריאות והקמת עמדות ניקיון ניידות בעבור חסרי בית:** במסמך מוצגות דרכי פעולה שננקטו בכל אחד מן התחומים הללו: 1. **חלוקת ציוד**, מזון ומוצרי היגיינה בבתי המחסה וברחוב (לדוגמה, בצרפת, באנגליה – לונדון, ובארצות הברית – אוסטין בטקסס וסן פרנסיסקו בקליפורניה). 2. הנגשת **שירותי רפואה** ובריאות לחסרי הבית (לדוגמה, באנגליה ובסקוטלנד) 3. הקמת **עמדות ניקיון ניידות** לשטיפת ידיים בכמה מוקדים ברחוב (לדוגמה, 37 מוקדים שהוקמו **בסן פרנסיסקו**, ו-20 תחנות לשטיפת ידיים **באוסטין** שבטקסס).
- **תוכניות הסברה על הנגיף לחסרי הבית, ויידוע בדבר מערך הסיוע המוצע:** לנוכח הניתוק החברתי שבו חיים חסרי בית, בכמה מדינות גובשו תוכניות **הסברה** שתכליתן להנגיש לחסרי בית את המידע על נגיף הקורונה והשלכותיו, וליידע אותם בדבר חלופות הדיור ואמצעי סיוע העומדים לרשותם. לדוגמה, בערים **לוס אנג'לס וניו יורק** נערכה פעילות הסברה לחסרי בית ששוכנים במסגרות דיור ובבתי מחסה, ואילו **בערים וושינגטון ואוסטין** הונחו צוותי רווחה ומתנדבים לאתר את חסרי הבית השוהים במוקדי רחוב, ולהנגיש להם את המידע בדבר המגפה ואת ההנחיות לשמירה על היגיינה.
- **הגנה על חסרי הבית מפני ענישה ואכיפה משטרתית:** בהתאם להנחיות שנלוו לסגר, בכמה מדינות הורו על חלוקת דוחות והטלת סנקציות על מי שיימצא במרחב הציבורי. לאוכלוסיית חסרי הבית מאפיינים ייחודיים בהקשר זה: חוסר הנגישות שלה למידע ולהנחיות החירום מצד אחד, והמחסור בפתרונות דיור מוסדרים מצד אחר. גורמי השיטור והאכיפה בכמה מדינות הונחו לאתר את חסרי הבית השוהים במרחב הציבורי מבלי להטיל עליהם סנקציות. כמו כן, הם הונחו לנסות לתווך בין חסרי הבית לבין גורמי הרווחה והסיוע, לצורך מציאת פתרון דיור בעבורם ומתן פתרונות לצורכיהם השונים.
- **גם בישראל ננקטו פעולות לסיוע לחסרי הבית על ידי כמה גורמים.** כאמור, במסמך מובאות דוגמאות לפעילויות שננקטו במשרד הרווחה, וביחידה לטיפול בדרי רחוב בעיריית תל אביב.

להלן יוצגו בקצרה הפעולות העיקריות הללו:

- **פתיחת רציפה של "גגונים"** (המשמשים בימי שגרה בעבור לינה בלבד), למשך כל שעות היממה.
- **תגבור צוותי העובדים המטפלים בחסרי הבית מטעם משרד הרווחה והנחייתם** בדבר נקיטת אמצעי זהירות בעבודתם הפרונטלית עם אוכלוסיית חסרי הבית.
- **הקצאת מקומות ייעודיים לבידוד** בעבור חסרי בית אשר נקלטו מהרחוב או השוהים במסגרות דיור מוגנות: 1. פתיחת מתחם בידוד בבית החולים קרית שלמה בעבור 30 דרי רחוב שייקלטו היישר לבידוד, טרם העברתם למסגרת דיור ארוכת טווח. 2. **הקצאת שני חדרי בידוד** בכל אחת ממסגרות החירום המיועדות לקליטה מיידית של חסרי בית. 3. הנחיית כל מסגרות הדיור ארוכות הטווח לחסרי בית (כגון הוסטלים וגגונים) להקצות בתחומן **חדר אחד נפרד לבידוד**.
- **איתור דרי הרחוב** וקיום פעילות הסברה על המגפה ועל הסיכונים הכרוכים בה, יידוע דרי הרחוב בדבר אפשרויות לינה ודיור וחלוקת מזון וציוד.
- **ביצוע בדיקות סקר לגילוי קורונה** לכ-70 דרי רחוב בתל אביב, בשיתוף בית החולים איכילוב. יצוין כי במסגרת בדיקות הסקר שנערכו **לא דווח על דרי רחוב שנמצאו חיוביים לנגיף**.
- **גיבוש נוהל הפעלה לפתיחת מסגרת דיור נוספת באזור תל אביב** לצורך שיכונם של 40 חסרי בית, והקצאת צוותים ותקציבים לשם כך. עם זאת, לדברי גורמים במשרד הרווחה ובעיריית תל אביב, חרף פניות לכמה בעלי דירות, מבנים ואכסניות, לא נמצאה המסגרת המתאימה, בשל סירובם של נותני השירות לשכן את אוכלוסיית חסרי הבית במתחמים שברשותם.

מבוא

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת יאיר לפיד, והוא עוסק בתוכניות הסיוע לאוכלוסיית חסרי הבית במדינות שונות בעולם **בתקופת משבר הקורונה**. בתחילה מוצגות בקצרה ההגדרות השונות לאוכלוסיית "חסרי הבית". הגדרות אלו משתנות ממדינה למדינה, ולעיתים יש לכך גם השלכות על מאפייני הטיפול באוכלוסייה זאת. בהמשך יצוינו גם הסיכונים שבהם מצויים חסרי הבית לנוכח משבר הקורונה העולמי, ותוצג סקירה של כמה מודלים מרכזיים להתמודדות עם אוכלוסיית חסרי הבית ולטיפול בה לנוכח המשבר. עוד יוצגו דוגמאות לדרכי פעולה מרכזיות שננקטו בכמה מדינות. בסיום המסמך תוצג מדיניות הטיפול בחסרי הבית בישראל בתקופה זו.

תופעת "חסרות בית" היא בעיה חברתית שמדינות רבות בעולם מתמודדות איתה בדרכים שונות.

1. חסרי בית – הגדרות ורקע

תופעת "חסרות בית"¹ היא בעיה חברתית אשר מדינות רבות בעולם מתמודדות איתה בדרכים שונות, ובפרט בתקופות משבר ובמצבי חירום.²

למונח "חסר בית" (Homeless) אין הגדרה אחידה ומוסכמת.³ בהגדרות השונות נכללים שני צרכים מרכזיים שאינם מסופקים: מחסור **במחסה פיזי והיעדר קשרים חברתיים ומשפחתיים**- המובילים, בסופו של דבר, להדרה חברתית.⁴

בפדרציה האירופית של הארגונים הלאומיים העובדים עם חסרי בית (European Federation of National Organizations Working with the Homeless, להלן: פנטסה – FEANTSA) מוגדר מדרג של ארבעה שלבים בתופעת "חסרות הבית", אשר מהווה בסיס לתכנון מדיניות הטיפול בתופעה:⁵

למונח "חסרי בית" אין הגדרה אחידה ומוסכמת. ההגדרות מתמקדות לרוב בשני תחומים: 1. מחסור במקום מחסה 2. היעדר קשרים חברתיים ומשפחתיים.

1. **היעדר קורת גג (rooflessness)** – חיים ללא מקום מחסה.
2. **היעדר בית קבוע (houselessness)** – שהייה לזמן ממושך במסגרות לינה זמניות, מוסדות ובתי מחסה.
3. **דיור לא בטוח (Insecure housing)** – שהייה במקום מגורים שיש סכנה חמורה להדרה ממנו בשל סכנת פינוי, תקופת שכירות לא בטוחה, סכנת אלימות במשפחה או מגורים זמניים אצל חברים ובני משפחה.

¹ הביטוי "חסרות בית" לקוח מתוך המבוא לספרו של ד"ר שמוליק שיינטיך, **לשרוד בשולי העוני: מדיניות, שירותים וקצבאות לאנשים חסרי בית**, תל אביב, נובמבר 2018.

² אהוד בקר, **הטיפול בחסרי בית צעירים – סקירה משווה**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2016.

³ אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**, דוח סופי, דצמבר 2018, פורסם: 1 בדצמבר 2018.

⁴ שירי בס ספקטור, **מדיניות הטיפול בדרי רחוב**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 באוקטובר 2010.

⁵ שם.

בפדרציה האירופית של ארגוני חסרי הבית (FEANTSA), מוגדר מדרג של ארבעה שלבים בתופעת "חסרות הבית":
 1. היעדר קורת גג
 2. היעדר בית קבוע
 3. דיור לא בטוח
 4. חיים במגורים לא הולמים.

4. חיים במגורים לא הולמים (inadequate housing) – שהייה באתרים לא מוסדרים, במבנים ארעיים ולא קונבציונליים, בקרוונים או במבנים שלא נועדו למגורים, או בצפיפות קיצונית.

התפיסה של גופים וארגונים רבים העוסקים בתחום חסרי הדיור היא ששלבי הטיפול בחסרי הבית, החל במניעת התופעה וכלה בשיכון מחדש של אנשים חסרי דיור, מחייבים הבנה של התהליכים **אשר הביאו אותם למצב זה**. מכאן שהגישה הטיפולית הרווחת מתבססת על **תפיסה רחבה** של משמעות המונח "חסרות בית"⁶.

יש להדגיש כי מפאת מגבלות היקף המסמך הנוכחי, והתמקדותו בסיוע של מדינות שונות לדרי הרחוב בעקבות משבר נגיף ה-COVID-19 (להלן: נגיף הקורונה), לא נעסוק בכלל ההגדרות הנכללות במונח "חסרות בית"⁷. לפיכך, נתמקד בשתי ההגדרות הראשונות שהוצגו לעיל: **היעדר קורת גג** (חיים ללא מחסה), **והיעדר בית** (שהייה ממושכת במסגרות לינה זמניות, מוסדות ובתי מחסה).

בעקבות ההבדלים בהגדרת המונח "חסר בית" בין מדינה למדינה, **הנתונים המדויקים לגבי היקף התופעה בעולם אינם ידועים** במלואם.⁸ כך, גם בישראל, בעקבות ההגדרות השונות של התופעה, חלוקת הסמכויות בין הגופים השונים בטיפול בתופעה (משרד הרווחה, משרד השיכון והרשויות המקומיות) ואיסוף הנתונים הנפרד של הגופים, המאפיינים הדמוגרפיים של "חסרי דיור הולם" אינם ידועים במלואם,⁹ ובהיעדר מאגר נתונים אחיד אי-אפשר להעריך באופן מדויק את היקף התופעה.¹⁰

יש קושי בהשוואה של תוכניות העוסקות באוכלוסיית חסרי הדיור בין מדינות שונות בעולם, הן בשל ההבדלים **בהגדרות התופעה**, והן בשל **ההבדלים במאפייני המדינות**: מאפייני אוכלוסייה, הסדרי חקיקה ומדיניות טיפול שונה בחסרי הבית, חלוקת האחריות בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי, מדיניות הרווחה הנהוגה במדינה בעת שגרה והמשאבים המוקצים לה, מידת מעורבותם של ארגוני מתנדבים, גורמי ממשל, רשויות מקומיות וגורמים נוספים ועוד.

⁶ שמוליק שיינטוך, **לשרוד בשולי העוני: מדיניות, שירותים וקצבאות לאנשים חסרי בית**, תל אביב, נובמבר 2018, מבוא.

⁷ **להרחבה נוספת בנושא ראו**: שירי בס ספקטור, **מדיניות הטיפול בדרי רחוב**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 באוקטובר 2010; אהוד בקר, **הטיפול בחסרי בית צעירים – סקירה משווה**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2016; שמוליק שיינטוך, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף למחקר, תכנון והכשרה, **חיים בשוליים – מדיניות כלפי אנשים חסרי בית בישראל**, ספטמבר 2008; אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**, דוח סופי, דצמבר 2018. פורסם: 1 בדצמבר 2018.

⁸ אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**, דוח סופי, דצמבר 2018. פורסם: 1 בדצמבר 2018.

⁹ אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**, דוח סופי, דצמבר 2018. פורסם: 1 בדצמבר 2018.

¹⁰ שם.

יש קושי בהשוואה בין תוכניות סיוע שניתנו לחסרי בית בתקופת משבר הקורונה במדינות השונות. אולם, ניתן למפות כמה מודלים ודרכי פעולה מרכזיות שננקטו, תוך התחשבות בהבדלים בין המדינות.

כמו כן, יש הבדלים בין המדינות מבחינת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, הן בהיקף התחלואה ובמאפייניה והן בדרכי ההתמודדות עם הנגיף.¹¹ מהסיבות שלעיל עולה קושי בעריכת השוואה בין מדינות שונות בעניין **תוכניות הסיוע** שניתנו לאוכלוסיית חסרי הבית **במשבר הקורונה**. אולם, אפשר למפות ולציין כמה דרכי פעולה מרכזיות שננקטו בעניין זה, תוך הבאה בחשבון של **השוני** הרב הקיים בין המדינות. **לצורך שמירה על אחידות בהמשגה, במסמך זה נשתמש במונח "חסרי בית" כדי לתאר קבוצות שונות, ובכללן דרי רחוב אשר אינם שוהים במסגרת דיור מוסדרת, או אנשים אשר שוהים בבתי מחסה ובמסגרות דיור זמניות (כגון מקלטים, דירות חירום ובתי מחסה).**

1.1 אוכלוסיית חסרי הבית במשבר הקורונה

אוכלוסיית חסרי הבית מאופיינת לעיתים קרובות בהיעדר גישה רציפה לתנאי היגיינה הדרושים למניעת הידבקות במחלות שונות, ובנגישות מצומצמת לטיפול רפואי מוסדר ולתרופות.¹² לפיכך, אוכלוסייה זו פגיעה ומצויה בסיכון גבוה יותר לתחלואה ולתמותה. זאת ועוד, חסרי הבית סובלים בדרך כלל מחוסר ביטחון תזונתי עקב היעדר נגישות למקורות מזון זמינים, ולרבים מהם אין מעגלי תמיכה או רשת ביטחון כלכלי.¹³ לעיתים חלקם סובלים מהתמכרויות לסמים ואלכוהול וחשופים למחלות בדרכי הנשימה. **קבוצה זו גם עלולה להימצא בסיכון גבוה להידבקות בנגיף הקורונה, בייחוד בתקופה של משבר בריאותי ומשבר כלכלי.**¹⁴

במרבית מדינות העולם הנחיות הרשויות ומערכת הבריאות בתקופת משבר הקורונה, שעוגנו כתקנות לשעת חירום, מורות על הימצאות במרחב הביתי ועל הימנעות מקסימלית מיציאה לרחוב ומגע עם אחרים. כמו כן, במרבית המדינות, וגם בישראל, פורסמו על ידי מערכות הבריאות כללים נוקשים לשמירה על היגיינה. הנחיות אלה נועדו לשמור על בריאות הציבור.¹⁵ לחסרי בית ודרי רחוב אין אפשרות למלא אחר הנחיות אלה במלואן, כיוון שהם מתגוררים לרוב במרחבים ציבוריים (ברחוב, במקלטים או במבנים ייעודיים), ולרבים מהם אין נגישות רציפה למים זורמים, סבון, או מוצרי היגיינה אחרים. על כן, הם חשופים יותר להידבקות בנגיף, וכן עלולים להדביק אחרים.

¹¹ שמוליק שיינטוך, **לשרוד בשולי העוני: מדיניות, שירותים וקצבאות לאנשים חסרי בית**, תל אביב, נובמבר 2018, מבוא.

¹² אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**. דוח סופי, דצמבר 2018, פורסם: 1 בדצמבר 2018.

¹³ FEANTSA, **COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness**, March 18th 2020.

¹⁴ the International DOI Foundation (IDF), **COVID-19: a potential public health problem for homeless populations**, March 11th 2020.

¹⁵ שם.

בשל הניתוק מאמצעי
התקשורת, חלק מחסרי
הבית אינם מודעים לפרטי
משבר הקורונה, ואינם
מעודכנים בהנחיות
רשמיות. בד בבד, הם
חשופים לסנקציות
כספיות ופיליות שנקבעו
נגד מפירי תקנות החירום.

יש להוסיף ולציין כי עקב הניתוק מאמצעי תקשורת, המאפיין פעמים רבות את החיים ברחוב, חלקם כלל אינם מודעים לפרטי המשבר הנוכחי, ואינם מעודכנים בזמן אמת בהנחיות הרשמיות. על כן, עולה הסיכון שיפרו את ההנחיות, תוך פגיעה בבריאותם האישית ובבריאות הציבור. זאת ועוד, בעקבות חוסר הידיעה על פרטי המשבר, אוכלוסיית חסרי הבית חשופה לסנקציות כספיות ופיליות שנקבעו נגד מפירים של תקנות החירום.¹⁶

לנוכח מגפת הקורונה, כמה מדינות, ארגוני סיוע, רשויות מקומיות וקובעי מדיניות פעלו לגיבוש תוכניות פעולה להתמודדות עם הסכנה שבה נתונות אוכלוסיות חסרי הבית המצויות בתחומן, ונקטו כמה צעדים להתערבות ולסיוע בעקבות המשבר. **בסקירה שלהלן יוצגו כמה מודלים מרכזיים להתמודדות עם צרכי אוכלוסיית חסרי הבית בתקופת משבר הקורונה, שבהם השתמשו כמה מדינות מרכזיות בארה"ב, אירופה ואוסטרליה, ויבאו דוגמאות לאופן יישום תוכניות ההתערבות במדינות אלו.** מכיוון שבחלק ניכר מהמדינות המדיניות בדבר הטיפול בחסרי בית מגובשת ובעיקר מיושמת ברמת הרשות המקומית, יובאו דוגמאות לפעולות שננקטו הן ברמה הלאומית והן ברמת השלטון המקומי.

כמו כן, יודגש כי סקירת המודלים ודרכי הפעולה שננקטו במדינות שיוצגו במסמך זה מבוססת על מידע זמין ופרסומים ממקורות ממשלתיים של מדינות שונות. מכיוון שפעולות הסיוע לאוכלוסיית חסרי הבית בתקופת התפרצות נגיף הקורונה יושמו רק לאחרונה, ברוב המקרים אין בידנו עדיין מידע בדבר יישומן בפועל ובדבר ההשלכות של צעדים אלה.

במסמך זה מוצגות
דוגמאות לפעולות
סיוע לחסרי בית,
שנקטו מדינות שונות
בעולם בעת משבר
הקורונה, ובהן הקמת
מערך בדיקות לגילוי
הנגיף; מציאת פתרונות
דיור; הגנה ושמירה על
בריאות הצוותים המטפלים
בחסרי בית; חלוקת מזון,
תרופות וציוד; הנגשת
שירותי בריאות; ביצוע
פעילות הסברה מותאמת;
הגנה מפני ענישה והקמת
עמדות ניקיון ניידות
במוקדי רחוב.

2. מודלים להתערבות ולסיוע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה – מבט משווה

לנוכח התפשטות מגפת הקורונה במדינות אירופה והעולם, פרסם ארגון פנטסה האירופי מסמך ובו המלצות לדרכי פעולה מיידיות שבהן יש לנקוט כדי להגן על אוכלוסיית חסרי הבית מפני הידבקות ומפני הדבקת אחרים בנגיף,¹⁷ ובכללן **הבטחת גישה למידע ולמקורות תמיכה; הגנה על הצוותים המטפלים בחסרי הבית; עבודת רחוב יזומה וממוקדת; הבטחת גישה למזון ומוצרי היגיינה ומציאת פתרונות דיור לשוהים ברחוב.**¹⁸

לנוכח מצבם המורכב של דרי הרחוב וחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה העולמי, מדינות רבות נתנו את דעתן על הצורך בגיבוש מתווה פעולה וסיוע לאוכלוסיות אלו. במסמך מוצגות דוגמאות לצעדים שנקטו מדינות שונות בנושא. בין היתר נציג את דרכי הפעולה הללו: **הקמת מערך בדיקות לגילוי הנגיף בקרב אוכלוסיית דרי הרחוב, מציאת פתרונות דיור זמניים ומתקני**

¹⁶ FEANTSA, [COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness](#), March 18th 2020.

¹⁷ FEANTSA, [7 measures authorities must take to protect homeless people from Covid-19](#), March 31 2020.

¹⁸ ש.ם.

בידוד ייעודיים, הגנה ושמירה על בריאות הצוותים המסייעים לחסרי הבית, חלוקת מזון, תרופות ומוצרי היגיינה וכן הנגשת שירותי רפואה ובריאות, הנגשת מידע וביצוע פעילות הסברה מותאמת לדרי הרחוב, הגנה מפני ענישה ואכיפה משטרתית, הקמת עמדות ניקיון ניידות, הכוללות כיורים לשטיפת ידיים ואספקה של מים וסבון בכמה מוקדים ציבוריים, ותמיכה בעמותות ובארגוני מגזר שלישי אשר מסייעים לחסרי הבית. יודגש כי אין מדובר בסקירה ממצה של כלל הצעדים שננקטו, או לחלופין בהצגה של הצעדים הרווחים יותר, אלא רק בדוגמאות לגישות אפשריות להתמודדות. כמה מהפעולות ננקטו ברמת המדינה, ואחרות – ברמה המקומית, ביוזמת עיריות או מחוזות.¹⁹

בהקשר זה יש לציין כי דוגמאות רבות שיובאו להלן הן מארצות הברית. ברמה הפדרלית, פורסמו על ידי המרכז לבקרת מחלות ולמניעתן (להלן: ארגון ה-CDC) כמה הנחיות וקווים מנחים לסיוע בעבור מסגרות הדיור והגורמים אשר עובדים עם חסרי הבית במחוזות שונים ברחבי המדינה.²⁰ עם זאת, מאחר שתוכניות הסיוע שונות זו מזו, ומספר דרי הרחוב המוערך שונה ממחוז למחוז, הארגון המליץ לכל מחוז ורשות מקומית לפעול לפי התנאים, התקציבים, והשיקולים בדבר מדיניות הטיפול בחסרי הבית בתחומיה.²¹ לפיכך, במסמך מוצגות דוגמאות לתוכניות פעולה שגובשו במדינות ובערים שונות בארה"ב, על פי המידע הזמין.

2.1 הקמת מערך בדיקות לגילוי הנגיף בקרב חסרי הבית

על פי אחת ההמלצות של ארגון פנטסה, יש לתכנן מתווה לעריכת בדיקות לגילוי הנגיף בקרב חסרי הבית כדי שמקלטים ובתי מחסה, וגם מוקדים במרחב הציבורי, לא יהפכו למוקדים "אדומים", המאופיינים בסכנת הדבקה המונית. למתווה מסוג זה נדרשות התערבות ממוקדת וערכות בדיקה ותחנות בדיקה ניידות זמינות לאיתור חולים בקרב חסרי הבית.²² בעניין זה יש להבחין בין מדינות שבהן גובשה תוכנית לעריכת בדיקות ולאיתור חסרי בית חולים השוהים ברחוב ללא מסגרת דיור לבין מדינות שבהן ניתנו הנחיות לערוך בדיקות לגילוי הנגיף בקרב חסרי הבית המצויים במסגרות דיור זמניות, מקלטים, דירות חירום וכד'.

- באנגליה, סוכנות Pathways, אשר מתמחה במתן שירותי בריאות לדרי רחוב במדינה, פיתחה תוכנית לעריכת בדיקות לחסרי בית השוהים ברחוב ולא במסגרות דיור.

¹⁹ סדר הדוגמאות בכל סעיף הוא לפי האלף-בית, מדינות לפני ערים.

²⁰ Centers for Disease Control and Prevention, Interim Guidance for Homeless Service Providers to Plan and Respond to Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), April 22th 2020.

²¹ ש.ם.

²² FEANTSA, [COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness](#), March 18th 2020.

בכמה מדינות נערכו לחסרי בית בדיקות לגילוי הנגיף, כדי לעקוב אחר תחלואה, ובעת הצורך לבודד את מי שיימצא חיובי לנגיף.

בתוכנית נכללות **בדיקות חוזרות** ואבחון נשאי קורונה בקרב דרי הרחוב ברחבי לונדון, וכן **הפרדה** בין חסרי בית שנמצאו חיוביים לנגיף לבין אלו שבדיקתם יצאה שלילית. זאת ועוד, במסגרת התוכנית יוקמו מתקני חירום זמניים לטיפול בנפרד בכל אחת מן הקבוצות (אלו שהתגלו כחיוביים ואלו שתוצאות בדיקתם היו שליליות).²³

• בארצות הברית

- **במדינת וושינגטון** הונחו הצוותים במסגרות הדיור שבהן שוהים חסרי הבית, להקפיד על עריכת בדיקות לגילוי הנגיף בקרב הדיירים, לצד ניטור יום-יומי ומעקב אחר תסמינים. כמו כן, הונחו הצוותים להקצות מקומות לבידוד בעבור דיירים אשר חשודים בהידבקות/ שגילו תסמינים/ או לחלופין נבדקו ונמצאו חיוביים לנגיף הקורונה.²⁴
- **בעיר אוסטין שבטקסס** גובש מתווה פעולה מקיף לטיפול בחסרי בית, ובמסגרתו ניתנה הנחיה לעריכת בדיקות בעבור **כלל חסרי הבית** – הן אלו השוהים ברחוב והן אלו השוהים בבתי המחסה.²⁵

2.2 מציאת פתרונות דיור זמניים ומבני מגורים ייעודיים לבידוד

במדינות רבות גובשו תוכניות פעולה שמטרתן לתת מענה מיידי לאוכלוסיית חסרי הבית במצב החירום. התוכניות עוסקות בראש ובראשונה במציאת **פתרונות דיור** זמניים ומיידיים לחסרי הבית, ובייעוד מבנים או אזורי שהייה לצורך **בידוד** חסרי בית שחלו בנגיף או שיש חשד שחלו בנגיף (עקב חשיפה לחולה מאומת, גילוי תסמיני מחלה או הימצאות בקבוצת סיכון).

יודגש כי הצורך במציאת פתרונות דיור אלו עלה במדינות רבות, ובפתרונות נכללו אמצעים שונים ומגוונים, כגון הקצאת חדרי מלון ללינה או לבידוד; פתיחת אכסניות והוסטלים ושיכון חסרי הבית בהם; פתיחת מקלטים ובתי מחסה; הקמת מתחמי לינה בפארקים, באזורי קמפינג ובשטחים ציבוריים; רכישת ואנים המיועדים למגורים למשך תקופת החירום; הקמת מאהלים; שינוי בשעות הפתיחה של מרכזי חירום אשר פתוחים רק ללינה, ואיושם למשך 24 שעות ביממה כדי למנוע שוטטות ברחובות במשך היום; שכירת דירות וחדרי אירוח; הקצאת דירות Airbnb; פתיחת דירות קלט לבידוד.

להלן יוצגו כמה דוגמאות מרכזיות להקמת מסגרות דיור זמניות במדינות שונות:

²³ Local Government Association og UK, [COVID-19: housing, planning and homelessness](#), March 28th 2020; FEANTSA, [COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness](#), March 18th 2020.

²⁴ Washington State Department Of Commerce, [covid-19 Information and Updates for Homeless Service Grantees](#), Accessed: May 19th 2020.

²⁵ City of Austin, Texas, [Update on Homelessness Services During Response to COVID-19](#), Memorandum, April 27th 2020.

יש להבחין בין מדינות וערים שבהן נערכו בדיקות לחסרי בית השוהים ברחוב (כמו אנגליה), לבין מדינות שבהן נערכו בדיקות בקרב חסרי בית המצויים במסגרות דיור זמניות (כמו מדינת וושינגטון והעיר ניו יורק בארה"ב).

במדינות רבות גובשו תוכניות למציאת פתרונות דיור לחסרי בית, ולהקצאת חדרים לבידוד. לדוגמה, חדרי מלון; אכסניות והוסטלים; פתיחת מקלטים ובתי מחסה; הקמת מתחמי לינה בפארקים ושטחים ציבוריים, ורכישת ואנים.

באנגליה הוקם צוות עבודה ייעודי שתפקידו להוביל את תוכניות הסיוע הממשלתיות לדרי הרחוב בתקופת הקורונה, ולמצוא מסגרות דיור עבורם. התוכניות תוקצבו ב- 3.2 מיליון ליש"ט.

• **באנגליה** פרסמה הממשלה לרשויות המקומיות ולספקי הדיור הנחיות בדבר מתן שירותי דיור חלופיים לחסרי בית, תוך הענקת טיפול ותמיכה נלווים, וכן הנחיות בדבר שמירה על בריאות הציבור במסגרות דיור אלה. ניתנו הנחיות בדבר איתור מסגרות דיור זמניות והכשרתן עבור אוכלוסיית חסרי הבית, ובהן בתי מלון, אכסניות והוסטלים, מאהלי קמפינג, חניוני קרוואנים, פנסיונים, דירות Airbnb וכן מסגרות דיור זמניות אחרות. כמו כן, הממשלה הורתה על פתיחת מסגרות אלו לצורך מתן פתרונות דיור זמניים גם בעבור **אנשי הצוות אשר מטפלים בחסרי הדיור**, בעבור אנשים שפונו מבתיהם ולא נמצאה להם מסגרת דיור חלופית אחרת בתקופת משבר הקורונה ועוד.²⁶ כמו כן, הוקם באנגליה **צוות עבודה** שתפקידו להוביל את תוכנית הסיוע הממשלתית לדרי הרחוב בתקופת משבר הקורונה, ולמצוא מסגרות דיור עבורם. תוכניות העבודה תוקצבו במימון ייעודי של 3.2 מיליון ליש"ט כדי לסייע לרשויות לספק פתרונות דיור חלופיים הן עבור דרי הרחוב והן עבור **הצוותים** המטפלים בדרי הרחוב, שנדרשו לעזוב את ביתם למשך כל תקופת העבודה.²⁷ כמו כן, הממשלה הורתה לרשויות המקומיות לעבוד בשיתוף פעולה עם ארגוני מתנדבים כדי למפות את הצרכים בכל עיר ועיר, תוך הבאה בחשבון של פרמטרים שונים, כגון משאבי תקציב נדרשים, מספר חסרי הבית בכל רשות, צרכים הנוגעים לחלופות דיור וכד'. לאחר מיפוי הצרכים אמורה הרשות המקומית לערוך תוכנית פעולה ממוקדת ומותאמת עבור חסרי הבית בשטחה. כך, לדברי שר השיכון רוברט ג'רניק, באמצעות מערך שיתוף פעולה בין רשויות, ארגוני צדקה וספקי שירותי בריאות, נמצאו פתרונות דיור בבריטניה **ליותר מ-5,400 אנשים חסרי בית, במסגרת תוכנית ממשלתית לטיפול בדרי רחוב במדינה שגובשה טרם פרוץ משבר הקורונה**.²⁸ יצוין כי אין בידינו מידע על שיעורם של אלה מתוך כלל חסרי הבית באנגליה.

• **בניו זילנד** פרסם משרד השיכון תוכנית למתן **פתרונות דיור זמניים ומגורי חירום** בעבור כל מי שנזקק לכך, ובפרט אוכלוסיית חסרי הבית. בשירות זה נכללים גם אנשים הנדרשים לשהות בבידוד ואינם מסוגלים לעשות זאת בבתיהם, או מטיילים שמבקרים בניו זילנד ושלא הצליחו למצוא מקומות לינה מתאימים לבידוד.²⁹

• **בסקוטלנד** פורסמו הנחיות בדבר בתי מלון ומסגרות דיור **שיוסבו וישמשו מקומות דיור זמניים בעבור חסרי בית או בעבור אלה מהם אשר נדרשים לשהות בבידוד**.

בסקוטלנד הממשלה הורתה כי מסגרות הדיור והאירוח שיגיעו להסדרים עם הרשויות המקומיות וישכנו חסרי בית באופן זמני, יישארו פעילות במשך תקופת הסגר.

בניו זילנד פרסם משרד השיכון תוכנית למתן פתרונות דיור זמניים ומגורי חירום בעבור כל מי שנזקק לכך, ובפרט בעבור אוכלוסיית חסרי הבית.

²⁶ Haringey London, UK, [Homelessness and rough sleeping - COVID-19 update](#), Accessed: May 19th 2020.

²⁷ UK Government, [Press release, Dame Louise Casey to spearhead government taskforce on rough sleeping during pandemic](#), Accessed: May 2 2020.

²⁸ שם.

²⁹ Ministry of Housing and Urban Development, [COVID-19: Emergency and transitional housing](#), May 18th 2020.

כמו כן, הממשלה הורתה כי על אף התקנות שתיקנה לשעת חירום, שבהן ניתנה הנחיה לכלל בתי העסק ומרכזי התיירות להישאר סגורים ולהפסיק את פעילותם בתקופת הסגר, **מסגרות הדיור והאירוח שיגיעו להסדרים עם הרשויות המקומיות וישכנו חסרי בית באופן זמני, יישארו פעילות במשך תקופת הסגר.**³⁰

במדינת קווינסלנד באוסטרליה הוקצו 274.7 מיליון דולר אוסטרלי לתמיכה בשמונה מוקדים ומסגרות דיור המסייעים לחסרי בית.

- **בצרפת** משרד השיכון במדינה פרסם הודעה בתקשורת שלפיה הממשלה מתארגנת לספק לחסרי בית חדרי מלון ייעודיים נוספים וכן לפתוח אתרי בידוד לחסרי בית שזקוקים לטיפול רפואי שאינו כרוך באשפוז בבתי החולים. עד 24 באפריל 2020 הוקצו **10,843** מיטות נוספות בבתי מלון ייעודיים לחסרי בית. זאת, נוסף על 157,000 מקומות דיור לחסרי בית אשר ממומנים על ידי הממשלה בשגרה, וכ- **7,000** מיטות שיועדו לחסרי הבית מאז חודש מרץ, עם תחילת המשבר. כמו כן, נפתחו **95** מתחמי דיור ייעודיים לבידוד בעבור חסרי בית, והם כוללים **3,488** מקומות דיור ולינה.³¹

בסן פרנסיסקו יישמה העירייה כמה תוכניות לסיוע לחסרי הבית ולאספקת מסגרות דיור זמניות בתקציב של כ-5 מיליון דולר. בסיוע נכללו חדרי בתי מלון, אוהלים במתחמים ציבוריים, ואנים, שהוקצו בעבור מגורים, וכן אספקת מזון, ביגוד ושירותים רפואיים לחסרי בית השוהים בבידוד.

- **במדינת קווינסלנד באוסטרליה** ציין שר השיכון כי המדינה הקצתה 274.7 מיליון דולר אוסטרלי לצורך טיפול בחסרי הבית במדינה בתקופת משבר הקורונה. התקציב נותב לשמונה מוקדים ומסגרות דיור המסייעים לחסרי בית. בחבילת התמיכה בדיור נכללים הרכיבים הללו: איתור של מקומות דיור מוגנים עבור דרי הרחוב שזקוקים לבידוד והסדרתם, ותיווך בין דרי הרחוב לבין הגורמים המציעים פתרונות דיור מתאימים; מימון תקני צוותים שיחליפו את הצוותים הקיימים במקרה של כניסת אנשי צוות לבידוד; שירותי ניקיון בעבור מקלטים והעברת תקצוב בעבור רכישת ציוד, תרופות ומוצרי היגיינה וחלוקתם לחסרי בית.³²

- בעיר **בריסל שבבלגיה** פועלת בשגרה מסגרת דיור ובה 350 מקומות המיועדים ללינת **מהגרים ומבקשי מקלט** חסרי בית. עם זאת, מאז פרוץ מגפת הקורונה לא נותר בה מקום, **והמהגרים שנותרו ללא אפשרות דיור נאלצו למצוא מקלט בפארק ציבורי**, ופנו משם על ידי משטרת בלגיה עקב האיסור על התקהלות. לבסוף, עיריית בריסל הקצתה להם שני מלונות ובהם 220 מקומות לינה.³³

- **בעיר סן פרנסיסקו בקליפורניה** נקטה העירייה כמה צעדים לסיוע לחסרי הבית אשר שוהים בבתי מחסה או לדרי הרחוב שאינם נמצאים במסגרת דיור/ בתי מחסה באופן רציף.³⁴ העירייה גיבשה תוכנית סיוע להקצאת מסגרות דיור זמניות, דיור חירום וכן

³⁰ Scottish Government, [Coronavirus \(COVID-19\): information for homelessness services](#), March 31st 2020.

³¹ Anadolu Agency, [France houses to combat COVID-19](#), March, 19th 2020.

³² Queensland Government, [\\$24.7 million coronavirus housing and homelessness response](#), March 25th 2020.

³³ Live updates COVID-19, European cities respond to the coronavirus crisis, [Brussels – Hotels for migrants](#), April 7th 2020.

³⁴ City and County of San Francisco, [Homelessness and COVID-19: prevent COVID-10 when unhoused or staying in a shelter](#), May 12th 2020.

מסגרות לחסרי בית אשר נדרשים לשהות בבידוד. מסגרות הדיור מגוונות וכוללות חדרים בבתי מלון, מתחמים ציבוריים שבהם הוקמו אוהלים מגורים בוואנים ועוד. בכמה מהאתרים שוהים צוותים רפואיים וגורמי טיפול ורווחה לפי צרכי האוכלוסיות השונות. מלבד זאת, סופקו גם מזון, ביגוד ושירותים רפואיים לאלו שנדרשו לשהות בבידוד. למשל, בתחילת חודש אפריל 2020, שכרה העירייה **30 ואנים** הכוללים מקלחון ושירותים, בעבור חסרי הבית שנאלצים לשהות בבידוד ושאינן להם כל מרחב לשהות בו.³⁵

על פי פרסומי עיריית סן פרנסיסקו, התקציב הכולל שהקצתה לתוכנית הסיוע לחסרי הבית הוא כ-5 מיליון דולר.

- במודל פעולה ייחודי נוסף שנקטה עיריית **סן פרנסיסקו** נכללו פתרונות דיור זמניים בעבור חסרי בית **שהיו מעורבים בפלילים והשתחררו מהכלא**, או בעבור אנשים ששוחררו ממעצר עקב הצפיפות בבתי המעצר ופסק דינם עדיין לא ניתן בשל הקפאת פעילות בתי המשפט בתקופת משבר הקורונה **ולא נמצאה להם מסגרת דיור בקהילה**. בפרסום של העירייה מ-7 במאי 2020 צוין כי העירייה שכרה **51 חדרים** בבתי מלון לצורך זה, ודאגה למתן שירותים כגון אספקת ציוד, ביגוד ומזון, תוכנית שיקום כוללת, שירותי רווחה ומערך קבוצות תמיכה. הפיילוט בוצע באפריל 2020, בליווי נציגי שירותי המבחן בעיר ובשיתוף עיריית סן פרנסיסקו והנהלת בית הכלא בעיר.³⁶

2.3 יישום הנחיות למניעת הדבקה בנגיף הקורונה במסגרות הדיור לחסרי בית

נוסף על תוכניות למציאת חלופות דיור זמניות עבור חסרי הבית, מדינות שונות פרסמו **הנחיות הן עבור בתי המחסה הקבועים**, אשר משכנים בקרבם חסרי בית גם בימי שגרה, והן עבור מסגרות הדיור **הזמניות** שהוסבו לצורך שיכון חסרי הבית. בהנחיות נכללים, בין היתר, שמירה על היגיינה וריחוק בין הדיירים, הקצאת מתחמי בידוד נפרדים עבור דיירים שנחשפו לנגיף, אספקת ציוד וחומרי חיטוי, פתיחת מסגרות הדיור ברציפות למשך כל שעות היממה, וכן מיגון הצוותים המטפלים בדיירים מחוסרי הבית, וציודם בכפפות, מסכות ובחליפות מגן.

- **באנגליה** כל מערך ההוסטלים ושירותי הדיור המעניקים תמיכה לחסרי בית **גם בימי שגרה** נשארו פתוחים ברצף ואוישו על ידי נותני שירותים שהעניקו תמיכה טלפונית, ושהחליפו את שירותי התמיכה הפרונטלית בחלק מהמקומות, לנוכח ההנחיות החדשות למתן סיוע מרחוק. גם **מקלטי הלילה** ששימשו בדרך כלל מקומות לינה בעבור דרי הרחוב נותרו פתוחים למשך כל שעות היממה כדי לתת פתרונות לדיור ולאפשר שהייה רציפה.³⁷ כמו כן, **הוקם** חדר מצב מיוחד להתמודדות עם מגפת הקורונה במדינה. כל

³⁵ ש.ם.

³⁶ City and County of San Francisco, Office of the Mayor, [Mayor London Breed and Adult Probation Department Announce Supportive housing program for people in the criminal justice System during COVID-19](#), May 7th 2020.

³⁷ Haringey London, UK, [Homelessness and rough sleeping- COVID-19 update](#), Accessed: May 19th 2020.

מסגרות הדיור הזמני לדרי רחוב הונחו לדווח לחדר מצב אם אחד הדיירים נמצא חיובי לנגיף. כמו כן, נציגי חדר המצב פועלים כדי לתכלל את הבקשות המגיעות מבתי המחסה, ולתאם בין גורמים אשר מספקים לחסרי הבית את השירותים הללו: חלוקת מזון, משלוחים, מענה טלפוני לפניות ומתן תמיכה, וכן שירותי רווחה וסיוע עבור הדיירים חסרי הבית.³⁸

- **במונטריאול שבקנדה** הורו הרשויות על פתיחת מקלטים לחסרי בית באופן רציף בכל שעות היממה והורו להם לשמור על תנאי היגיינה וחיטוי.³⁹

- **במדינת מסצ'וסטס** יצאו הנחיות כלליות לצוותים העובדים בבתי מחסה שבהם מתגוררים חסרי הבית כדי למזער את סכנת ההדבקה שלהם בימי המשבר. בהנחיות אלו נכללו הפעולות שלהלן: 1. הפרדת בית המחסה **למתחמים קטנים נפרדים** יותר לצורך שמירה על **ריחוק חברתי**, והקטנת החיכוך בין דיירי המבנה. 2. הקצאת **דיור נפרד** (במתחמים סגורים או במקומות חיצוניים) עבור חסרי בית **שנחשפו לאדם חולה בנגיף** אך לא פיתחו סימפטומים, ושיכונם בנפרד מיתר הדיירים. 3. הקצאת **מתחמי בידוד** נפרדים עבור חולים חסרי בית **שפיתחו תסמיני מחלה** אך אינם נדרשים לאשפוז. במסגרת הסדרי הדיור עבור חולים חסרי בית שנדרשו להיכנס לבידוד של שבועיים סופקו שירותי דיור ולינה, שירותי ניקיון, ביגוד, מצעים, חלוקת מזון, וכן תמיכה של צוות הכולל אנשי רפואה, וסיוע שניתן על ידי צוות עובדי רווחה. על פי הנתונים שפורסמו על ידי הרשויות במסצ'וסטס, עד תחילת חודש מאי, מתוך 206 חסרי בית שגילו תסמיני מחלה ונכנסו למסגרות בידוד, **82** (40% מהם) **השלימו את תהליך הבידוד בהצלחה** ושובו למקומות המגורים שלהם במקלטים; **חמישה אנשים לא השלימו את תהליך הבידוד** ועזבו את מסגרות הדיור מוקדם יותר, והשאר (**119**) עדיין מצויים בבידוד.⁴⁰

- בעיריית **ניו יורק** פורסם מסמך מיוחד ובו הנחיה לבתי מחסה לבדוק סימפטומים של קורונה עוד בכניסה, ולבודד ככל האפשר את אלו אשר יימצאו חיוביים למחלה.⁴¹ בבתי המחסה לחסרי בית בעיר נערכת ההבחנה בין מסגרות **הסגר** – עבור חסרי בית שנחשפו לחולה קורונה ולא פיתחו תסמינים אך נדרשים לשהות באזור מגורים נפרד משאר הדיירים (ולעיתים מוקצה להם קומה אחרת או חדר נפרד באותו בית מחסה), לבין

³⁸ שם.

³⁹ Government of Canada, [Guidance for providers of services for people experiencing homelessness](#) (in the context of COVID-19), April 13th 2020.

⁴⁰ Commonwealth of Massachusetts, [COVID-19 and Homelessness: The Massachusetts Response](#), May 2020.

⁴¹ New York City Department of Health and Mental Hygiene (NYC Health), [COVID-19 Guidance for Homeless Shelters](#), April 22 2020.

באנגליה הוקם חדר מצב להתמודדות עם מגפת הקורונה במדינה. נציגי חדר המצב פועלים לתכלל את הבקשות המגיעות מבתי המחסה, ולתאם בין גורמים אשר מספקים לחסרי בית את השירותים הללו: חלוקת מזון, משלוחים, תמיכה, מענה טלפוני לפניות, שירותי רווחה וסיוע לדיירים.

במסצ'וסטס סופק דיור זמני עבור חסרי בית שנדרשו להיכנס לבידוד בשל חשיפה לחולה או בשל פיתוח תסמיני מחלה. במסגרות הדיור פעלו צוותי רפואה, סופקו שירותי ניקיון וביגוד, ניתן מזון והוצעה תמיכה של עובדי רווחה.

מסגרות ה**בידוד הייעודיות** – עבור חסרי הבית שחלו בקורונה או נמצאו חיוביים לנגיף ונדרשים לשהות במסגרת דיור נפרדת לחלוטין משאר הדיירים. על פי ההנחיות שפורסמו בניו יורק, **הבדיקות לגילוי קורונה נערכות אך ורק לחסרי בית שמגלים תסמיני מחלה קשים**. ייתכן שמדיניות זו מושפעת מעריכת תעדוף על פי מידת זמינותן של ערכות בדיקה בכמות הרצויה.⁴²

- **בסן פרנסיסקו** ניתנו הנחיות לבתי המחסה הקיימים בעיר לעודד את חסרי הבית להישאר בתוכם, להגביל את יציאתם לקהילה, לשפר את תנאי התברואה במוסדות, להגדיל את היצע הארוחות החמות בהם, לשמור על מרחק בין הדיירים, להקפיד על חיטוי, רחיצת ידיים וחבישת מסכות, וכן להאריך את משך זמן פתיחת בתי המחסה למשך 90 יום ברצף (למשך כל שעות היממה), כדי שחסרי הבית יוכלו לשהות בהם במשך כל שעות היום.⁴³

2.4 הגנה ושמירה על בריאות הצוותים אשר מסייעים לאוכלוסיית חסרי הבית

מדינות רבות הדגישו את הצורך בנקיטת אמצעים להגנה ושמירה על שלומם ובריאותם של הצוותים העובדים עם חסרי הבית במסגרת יחידות הרווחה, במסגרות הדיור ובבתי המחסה – צוותי הרפואה, הצוותים הפועלים בשטח וארגוני המתנדבים. באמצעי ההגנה ואמצעי הסיוע לעובדים נכללו בין השאר: מציאת מקומות דיור ייעודיים עבור הצוותים שנדרשים לצאת מביתם ולעבוד במשך תקופה ארוכה עם חסרי הבית, וכן מקומות בידוד למקרה שאנשי הצוות ידרשו לכך; ציוד הצוותים באמצעי מיגון כגון מסכות, כפפות וחליפות מגן; תגבור כוח האדם; מעבר לעבודה מרחוק, אם יתאפשר, בהתאם לאופי התפקיד – למשל, קיום מפגשי וידיאו, ושיחות טלפון עם חסרי הבית כתחליף למפגשים פרונטליים. **להלן יובאו בקצרה כמה דוגמאות לצעדים שננקטו במדינות שונות לצורך שמירה על בריאותם של הצוותים המטפלים בחסרי הבית:**

- **בסקוטלנד** פורסם על ידי הממשלה מדריך מיוחד שמיועד לרשויות המקומיות ולצוותים אשר עובדים עם חסרי הבית. בין היתר, יש בו הנחיות בדבר התמגנות נדרשת ודרכי עבודה תוך הקפדה על כללי ריחוק חברתי.⁴⁴
- **בצרפת** נפתחו "דירות בידוד" בדירות Airbnb עבור צוותים רפואיים, עובדים סוציאליים ומתנדבים, אשר מסייעים לחסרי הבית.⁴⁵

⁴² שם.

⁴³ City and County of San Francisco, [Homelessness and COVID-19: prevent COVID-10 when unhoused or staying in a shelter](#), May, 12th 2020.

⁴⁴ Scottish Government, [Coronavirus \(COVID-19\): information for homelessness services](#), March 31th 2020.

⁴⁵ Anadolu Agency, [France houses to combat COVID-19](#), March 19th 2020.

אמצעים להגנה על הצוותים העובדים עם חסרי בית: מציאת מקומות דיור ובידוד ייעודיים עבור צוותים הנדרשים לצאת מביתם; ציוד הצוותים באמצעי מיגון; תגבור כוח אדם, ומעבר לעבודה מרחוק ככל שניתן.

- **בניו יורק** ניתנו הנחיות מיוחדות לצוותים שעובדים בבתי המחסה ומטפלים בחסרי הבית. בין היתר הונחו הצוותים שלא להגיע לעבודתם בזמן שהם חולים, לדחות את הפגישות הפרונטליות שאינן הכרחיות, להמנע מקיום פגישות צוות בחללים קטנים, לשמור על מרחק ככל האפשר, וכן לעבור למערך של עבודה מרחוק ככל האפשר באמצעות שיחות וידאו והתכתבויות, כדי לצמצם את הסיכון להידבקות. כמו כן, סופקו לצוותים חליפות ציוד מיגון, מסכות וכפפות.⁴⁶
- **בסן פרנסיסקו** גובשה תוכנית להקצאת חדרי מלון לצורך בידוד צוותי הטיפול שיידרשו לכך.⁴⁷

במדינות סקוטלנד וצרפת ובערים ניו יורק וסן פרנסיסקו פורסמו הנחיות שנועדו לשמור על בריאות הצוותים המטפלים בחסרי הבית, כגון חלוקת אמצעי חיטוי ומיגון, הקפדה על כללי ריחוק חברתי, והקצאת חדרי בידוד לצוותים.

2.5 הנגשת מזון, שירותי בריאות ותנאי היגיינה עבור חסרי הבית

כאמור, תנאי חייהם של חסרי הבית מאופיינים לרוב במצב של חוסר ביטחון תזונתי והיעדר נגישות רציפה למקורות מזון, מים זורמים, סבון ומוצרי היגיינה, ציוד ותרופות. יתר על כן, במסגרת הסגר שהוטל על הערים במדינות רבות נסגרו מבני ציבור, מלתחות ושירותים ציבוריים אשר שימשו את דרי הרחוב, וכן מסעדות ובתי עסק, ובכללם מסגרות אשר היוו מקור לחלוקת מזון עבור דרי הרחוב בימי שגרה. על כך יש להוסיף כי גם מערכי הסיוע האמונים על מתן תמיכה ומענה לצורכיהם של חסרי הבית ודרי הרחוב קרסו לא אחת בשל עומס הפניות שקיבלו מחסרי בית ומאוכלוסיות נוספות שנקלעו למצוקה כלכלית בעקבות המשבר הכלכלי הנלווה למגפה.⁴⁸ בנסיבות אלו היה צורך לנקוט פעולה מיידית למען חסרי הבית ולספק את הציוד הנדרש לשמירה על ביטחונם ובריאותם – הן של השוהים במסגרות דיור זמניות והן של אלו שנותרו ברחוב ובשטחים הציבוריים.

להלן יובאו בקצרה כמה דוגמאות לדרכי סיוע שבהן נקטו כמה מדינות בתחום זה. הדוגמאות יתמקדו בשלושה נושאים עיקריים: **1. חלוקת ציוד, מזון ומוצרי היגיינה לחסרי הבית במסגרות הדיור וברחובות**, **2. הנגשת שירותי רפואה ובריאות לחסרי הבית**, **3. הקמת עמדות ניקיון ניידות לשטיפת ידיים בכמה מוקדים ברחוב.**

2.5.1 חלוקת ציוד, מזון ומוצרי היגיינה בבתי המחסה וברחוב

באנגליה צוין כי יש חסרי בית שלמרות הפניות החוזרות והנשנות אליהם, לא הסכימו להתפנות מהרחוב ולהיכנס למסגרות דיור זמניות. לצורך כך הוקמו "צוותי רחוב"

אספקת תנאים בסיסיים לשמירה על הבריאות:

1. חלוקת ציוד, מזון ומוצרי היגיינה בבתי המחסה וברחוב.
2. הנגשת שירותי רפואה ובריאות לחסרי בית.
3. הקמת עמדות ניקיון ניידות לשטיפת ידיים בכמה מוקדים ברחוב.

⁴⁶ New York City Department of Health and Mental Hygiene (NYC Health), [COVID-19 Guidance for Homeless Shelters](#), April 22 2020.

⁴⁷ City and County of San Francisco, [Homelessness and COVID-19: prevent COVID-10 when unhoused or staying in a shelter](#), May, 12th 2020

⁴⁸ the International DOI Foundation (IDF), [COVID-19: a potential public health problem for homeless populations](#), March 11th 2020.

שפועלים בשטח, ומספקים לחסרי הבית תמיכה על בסיס יום-יומי, כולל חלוקת **מזון וציוד היגיינה**. צוותים אלו אף מיידעים את דרי הרחוב שהאופציה ללינה ולדיור זמני פתוחה בפניהם. עבודת צוות זו נעשית בשיתוף הרשויות באנגליה בכלל ובלונדון בפרט.⁴⁹ כמו כן, **בלונדון** הוקם חדר בקרה מיוחד לתיאום פעילות הסיוע שניתנת לחסרי הבית בעיר על ידי שירותי הרווחה. חדר הבקרה עובד בשיתוף פעולה עם צוות ייעודי אשר מספק שירותי תמיכה טלפונית, שירותי רווחה לשוהים במקומות הלינה הזמניים ומשלוחי מזון ותרופות לדרי הרחוב ולשוהים בבתי המחסה.⁵⁰

- **בצרפת** חולקו תווי מזון לחסרי בית לצורך קניית מוצרים בסיסיים. על פי פרסומי ממשלת צרפת, סך הכל חולקו תווים לכ-90,000 איש, בעלות מוערכת של כ-15 מיליון אירו.⁵¹

- **במסצ'וסטס**, הונחו רשויות מקומיות לספק לבתי מחסה ציוד ומוצרים הדרושים להם. בציוד זה נכללו אוהלים מחוממים, שירותים ניידים ומקלחות ניידות, תחנות לשטיפת ידיים, גנרטורים, מיטות כריות ושמיכות. כמו כן, סופקו חומרי ניקוי, ציוד חיטוי ומיגון אישי לצוותים, וכן כפפות, מסכות, חליפות מגן וכיו"ב. על פי דיווחי העיריה, עד תחילת חודש מאי 2020, סיפקו הרשויות המקומיות במדינה ציוד ואספקה ל-**12 מסגרות דיור**.⁵²

- **באוסטין שבטקסס** צוותי מתנדבים חילקו מזון ומים לחסרי בית אשר אינם מצויים בבתי ממחסה. הצוותים מאתרים את דרי הרחוב ומספקים להם ציוד הכולל מסכות, מוצרי היגיינה, מים וחטיפים. כמו כן, הצוותים פועלים כדי לנסות לזהות את צורכיהם של דרי הרחוב ומיידעים אותם בפרטי מגפת הקורונה, בדבר זכויותיהם ובדבר אלטרנטיבות הדיור הזמני העומדות לרשותם.⁵³

- תוכנית נוספת לחלוקת מזון ארוז עבור חסרי בית בעיר יושמה **בסן פרנסיסקו**. על פי מתווה התוכנית יחולקו מדי יום, בשיתוף ארגוני מתנדבים, חבילות מזון לכ-665 דרי רחוב **שאינם מתגוררים בבתי מחסה**. במשלוח שתי ארוחות ארוזות ביום בצירוף חטיפים, והוא מחולק בכל ימות השבוע בכ-40 מוקדים שונים ברחבי העיר. בצוות חלוקת המזון יש 23 מתנדבים שמתניידים בשמונה כלי רכב ועוברים בין נקודות החלוקה, ומעניקים את המזון ישירות לחסרי הבית.⁵⁴

במדינות אנגליה וצרפת, ובערים לונדון ואוסטין בטקסס חולקו מזון, מים וציוד היגיינה לחסרי בית המצויים ברחוב, תוך הסברה ויידוע בדבר זכויות חסרי הבית ואפשרויות הסיוע העומדות לרשותם.

במסצ'וסטס הונחו הרשויות המקומיות לספק לבתי מחסה ציוד ומוצרים הדרושים להם. בסן פרנסיסקו גובשה תוכנית לחלוקה יומית של חבילות מזון וארוחות לכ-665 דרי רחוב ב-40 מוקדי רחוב בעיר.

באוסטין הוצבו 20 תחנות לשטיפת ידיים באזורים שבהם ריכוז גבוה של דרי רחוב שאינם שוהים בבתי מחסה, ובסן פרנסיסקו הורו על פתיחת 37 עמדות לשטיפת ידיים.

⁴⁹ Haringey London, UK, [Homelessness and rough sleeping- COVID-19 update](#), Accessed: May 19th 2020.

⁵⁰ ש.ם.

⁵¹ Anadolu Agency, [France houses to combat COVID-19](#), March, 19th 2020.

⁵² Commonwealth of Massachusetts, [COVID-19 and Homelessness: The Massachusetts Response](#), May 2020.

⁵³ City of Austin, Texas, [Update on Homelessness Services During Response to COVID-19](#), Memorandum, April 27th 2020.

⁵⁴ City and County of San Francisco, [COVID-19 Alternative Housing](#), updated: May 18th 2020.

- **בסן פרנסיסקו** ערכה הנציבות לזכויות אדם בעיר, בתחילת חודש אפריל 2020, שולחן עגול עירוני. בשולחן זה כונסו נציגים בעלי עניין בסיוע לחסרי הדיור וכן תושבים מכל גוני האוכלוסייה – ובעיקר תושבים מהגרים, אפרו-אמריקאים ונציגי קהילות נוספות. מטרת המפגש הייתה לזהות מהם הצרכים הדחופים של מרכזי החירום בעיר ולגבש תוכנית סיוע לאוכלוסיות חלשות להתמודדות עם הנגיף. בעקבות ההתארגנות הופצו מאות פריטי ציוד כמו מסכות פנים, וחולקו ארוחות עבור חסרי בית השוהים בבתי מחסה בעיר.⁵⁵

2.5.2 הנגשת שירותי רפואה ובריאות לחסרי הבית

- ממשלת **בריטניה** הודיעה שכלל הזרים השוהים בה (ובכללם חסרי בית, מהגרים ופליטים) יוכלו להיבדק ולקבל טיפול רפואי בחינם. הבדיקה תיערך בחינם גם אם תתקבל תוצאה שלילית. ובמקרים שבהם תוצאת הבדיקה תהיה חיובית – הטיפול הרפואי יינתן ללא תשלום עד סוף תקופת המחלה (מקבלת תשובה חיובית בבדיקת הקורונה ועד לקבלת אבחנה שלילית).⁵⁶
- **בסקוטלנד** פורסמו על ידי הממשל ההנחיות לשירותי הבריאות, ולפיהן כל אדם שיפנה לקבלת טיפול רפואי (אם מחשש להידבקות בקורונה, ואם לצורך טיפול בבעיה רפואית אחרת) יהיה זכאי לקבלת הטיפול בחינם, ללא עלות כספית, וזאת **ללא קשר למעמדו ולאזרחותו** (בין שהוא מהגר ובין שתושב קבע), ומבלי לקבוע תבחינים וקריטריונים לזכאות. אם כן, ההנחיות חלות גם על חסרי הבית שאין להם מסגרת דיור קבועה, ובכללם מהגרים ופליטים. הנחיות אלו נועדו להגן על מגוון אוכלוסיות אשר אין להן גישה לטיפול רפואי או אפשרות לשלם עבורו.⁵⁷

2.5.3 הקמת עמדות ניקיון ניידות לשטיפת ידיים ברחוב

- **באוסטין שבטקסס** גובשה הנחיה להקמת **עמדות שטיפת ידיים, כולל מקלחות ניידות**, בכמה מוקדים ברחבי העיר. לפיכך, הוצבו **20** תחנות לשטיפת ידיים באזורים המאופיינים בריכוז גבוה של דרי רחוב שאינם שוהים בבתי מחסה, כדי לאפשר להם נגישות למים ולסבון ובכך לשמור על תנאי היגיינה בסיסיים.⁵⁸
- ראשת עיריית **סן פרנסיסקו** הורתה על פתיחתן של **37** נקודות שבהן יהיו שירותים ציבוריים זמינים ופתוחים במשך כל שעות היממה עבור דרי הרחוב שאינם נמצאים

⁵⁵ City and County of San Francisco, [Homelessness and COVID-19: prevent COVID-10 when unhoused or staying in a shelter](#). May, 12th 2020.

⁵⁶ Local Government Association of UK, [COVID-19: housing, planning and homelessness](#), March 28th 2020

⁵⁷ Scottish Government, [Coronavirus \(COVID-19\): information for homelessness services](#), March 31th 2020.

⁵⁸ City of Austin, Texas, [Update on Homelessness Services During Response to COVID-19](#), Memorandum, April 27th 2020.

בסן פרנסיסקו ערכה הנציבות לזכויות אדם בעיר שולחן עגול עירוני שאיגד נציגים בעלי עניין בסיוע לחסרי דיור, לצד תושבים מכל גוני האוכלוסייה, כדי לזהות מהם הצרכים הדחופים של מרכזי החירום בעיר ולגבש עבורם תוכנית סיוע.

ממשלת בריטניה הודיעה שכלל הזרים השוהים בה (ובכללם חסרי בית, מהגרים ופליטים) יוכלו להיבדק ולקבל טיפול רפואי בחינם.

בבתי מחסה, הכוללים עמדות לשטיפת ידיים. עמדות אלו הוצבו בכמה מוקדים ציבוריים, ובהם פארקים, מתחמי קמפינג, חניוני ואנים ומקומות נוספים. כמו כן, העירייה הנחתה את צוותי הטיפול והמתנדבים ליידע את דרי הרחוב בדבר קיומן של העמדות ומיקומן המדויק, דרך אמצעי פרסום שונים (כגון עלונים שיחולקו להם, כרזות רחוב ואתרי אינטרנט).⁵⁹

2.6 הקמת מערך הסברה על הנגיף ועל הסיוע הניתן לחסרי הבית

לנוכח הניתוק החברתי שבו חיים רבים מחסרי הבית והיעדר הגישה לאמצעי התקשורת השונים, בכמה מדינות גובשו תוכניות **הסברה** שתכליתן להנגיש לחסרי הבית את המידע על נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות, את התקנות שנקבעו על ידי הרשויות במדינה ואת ההנחיות הבריאותיות לשמירה על היגיינה לצורך צמצום סכנת ההידבקות בנגיף. כמו כן, במדינות רבות פעלו ליידוע חסרי הבית בדבר זכויותיהם ופתרונות הדיור והסיוע המוצעים להם על ידי הגורמים השונים. פעילות ההסברה נערכה הן במסגרות הדיור ובתי המחסה שבהם שהו חסרי הבית והן ברחוב, בעבור דרי הרחוב אשר אינם שוהים במסגרת דיור. **להלן יובאו כמה דוגמאות לפעילויות אלו במדינות ובערים שונות בארצות הברית:**

- **במדינת וושינגטון** הונחו עובדי הרווחה, צוותי המתנדבים וגורמי השיטור העירוני לאתר חסרי בית אשר שוהים ברחוב, ליידע אותם בדבר מסגרות הדיור הזמניות העומדות לרשותם, ולוודא ככל האפשר שאכן ישתכנו שם בתקופת הסגר. בד בבד עם הנגשת ההנחיות בדבר הצורך בשמירה על היגיינה, רחיצת ידיים, ריחוק חברתי, חבישת מסכת פנים, ומתן מידע על תסמיני המחלה.⁶⁰
- **באוסטין שבטקסס** נערכה פגישה בין גורמים ברשות המקומית לבין ארגוני סיוע שעובדים עם חסרי בית, שבמסגרתה עלה הצורך במיפוי הצרכים הדחופים ובגיבוש דרכי פעולה לנוכח המשבר. חלק מרכזי בתוכנית כלל **יידוע והנגשת מידע** לדרי הרחוב על המגפה, הנחיות ההתנהגות ושמירה על היגיינה, חלופות הדיור, וכתובות שבהן יוכלו לקבל מענה לצורכיהם. 2,000 עלונים חולקו במוקדים שונים ברחבי העיר ובמרכזי חלוקת מזון, באמצעות צוותי מתנדבים שהגיעו לשטח. כמו כן, המידע פורסם באמצעי המדיה בכמה שפות כדי ליידע מגוון חסרי בית, ובכללם קבוצות מהגרים.⁶¹

בכמה מדינות גובשו תוכניות הסברה שתכליתן להנגיש לחסרי בית את המידע על נגיף הקורונה, וליידע אותם בדבר חלופות הדיור ואמצעי סיוע העומדים לרשותם.

במדינת וושינגטון ובערים אוסטין, לוס אנג'לס וניו יורק, יידעו צוותים את חסרי הבית במסגרות הדיור וברחוב על החשיבות שבשמירה על היגיינה וריחוק חברתי. הפרסום נערך בכמה שפות.

⁵⁹ City and County of San Francisco, [Mayor London Breed Announces Rollout of New Staffed Public Toilets and Hand-Washing Stations in High-Need Neighborhoods](#), April 7th 2020.

⁶⁰ Washington State Department Of Commerce, [covid-19 Information and Updates for Homeless Service Grantees](#), Accessed: May 19th 2020.

⁶¹ City of Austin, Texas, [Update on Homelessness Services During Response to COVID-19](#), Memorandum, April 27th 2020.

- **בלוס אנג'לס** הגיעו צוותים מטעם העיריה לכ-300 מתקני דיור שבהם שוהים חסרי בית, כדי ליידע את הדיירים בדבר הצורך בשמירה על היגיינה, וכן כדי לפקח על שמירת כללי היגיינה, כגון שטיפת ידיים ושימוש אישי בלבד בכלי אוכל ובמזון.⁶²
- **בניו יורק** גובשו הנחיות בדבר אופן יידוע הצוותים, הדיירים בבתי המחסה ובני משפחותיהם, על דרכים לצמצום סיכויי ההידבקות בנגיף. כמו כן, הודגש כי יש להנגיש הנחיות אלו **במגוון שפות**, כדי להנגישן גם לדיירים שאינם דוברי אנגלית.⁶³

2.7 הגנה על חסרי הבית מפני ענישה ואכיפה משטרתית

עם פרסום התקנות לשעת חירום במדינות שונות, שבהן התבקשו התושבים לא לצאת מבתיהם, החלו רשויות האכיפה (על פי התקנות שנקבעו בכל מדינה) להטיל סנקציות וקנסות על מי שיפר את ההנחיות ויימצא בחוץ. עם כניסת התקנות לתוקף, ובהיעדר אלטרנטיבות דיור בטוחות ומחסור בקורת גג, הפכו חסרי הבית **חשופים לסנקציות כספיות ופליליות**. לפיכך, במדינות שונות הונחו גורמי השיטור והאכיפה לאתר את חסרי הבית השוהים במרחב הציבורי מבלי להטיל עליהם סנקציות, ולנסות לתווך בינם לבין גורמי הרווחה והסיוע, לצורך מציאת פתרונות דיור עבורם ומתן מענה לצורכיהם השונים.⁶⁴

טבלת סיכום המודלים ותוכניות הסיוע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה מובאת בנספח 1 למסמך זה.

3. סיוע לאוכלוסיית חסרי הבית בישראל בתקופת משבר הקורונה

כאמור, בישראל נהוג להבחין בין אוכלוסיית "דרי רחוב" לבין אוכלוסיית "דרי רחוב שהם גם מחוסרי דיור". על פי הבחנה זו, חסרי הדיור משתייכים לאוכלוסיה פגועה, אשר בעיית הדיור הכריעה אותה אך בדרך כלל היא פעילה ונאבקת לשינוי ולשיפור מצבה, ואשר פתרון בעיית הדיור עשוי לפתור גם את בעייתה. **הטיפול באוכלוסיה זו הוא באחריות משרד הבינוי והשיכון**. ואילו דרי הרחוב הם, כאמור, אוכלוסייה אשר לרוב אינה נאבקת כדי לשנות את מצבה, **והטיפול בה הוא באחריות משרד הרווחה והרשויות המקומיות**.⁶⁵ מנתונים שפורסמו בסוף שנת 2018 עולה כי להערכת משרד הרווחה ציבור דרי הרחוב בישראל מונה כ-3,000 איש ואישה. אולם יש קושי להעריך באופן מדויק את מספרם של כלל חסרי הבית בישראל, בין היתר משום שהנתונים המתקבלים מהרשויות המקומיות מבוססים הן על רישום מקבלי הטיפול בפועל והן על הערכת

⁶² the International DOI Foundation (IDF), [COVID-19: a potential public health problem for homeless populations](#), March 11th 2020.

⁶³ New York City Department of Health and Mental Hygiene (NYC Health), [COVID-19 Guidance for Homeless Shelters](#), April 22 2020.

⁶⁴ FEANTSA, [COVID-19: "Staying Home" Not an Option for People Experiencing Homelessness](#), March 18th 2020.

⁶⁵ משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף למחקר, תכנון והכשרה, **חיים בשוליים – מדיניות כלפי אנשים חסרי בית בישראל**, שמוליק שיינטוך, ספטמבר 2008.

בשל המאפיינים הייחודיים של אוכלוסיית חסרי הבית וחוסר הנגישות שלה למידע, גורמי השיטור והאכיפה הונחו לאתר את חסרי הבית השוהים במרחב הציבורי מבלי להטיל עליהם סנקציות, ולתווך בינם לבין גורמי הרווחה והסיוע.

הגורמים הרשמיים המטפלים באוכלוסיית חסרי הבית בישראל הם משרד הרווחה, משרד השיכון, הרשויות המקומיות והמחלקות לשירותים חברתיים.

היקף האוכלוסיה שאינה **מקבלת טיפול**.⁶⁶ בהתאם לכך, אין בנמצא נתונים מהימנים ומלאים על היקף התופעה בארץ.⁶⁷

המידע שיובא להלן בדבר האמצעים שננקטו בישראל מבוסס ברובו על **שיחות רקע** שנעשו עם גורמים רלוונטיים שעובדים עם אוכלוסיית חסרי הבית בארץ במסגרות טיפול שונות.

במכתב שנשלח על ידי נציגי המרכז לחינוך משפטי קליני באוניברסיטה העברית בסוף חודש מרץ 2020 (29 במרץ 2020), ויועד לשר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים דאז אופיר אקוניס, הוצגה **בקשה דחופה להתערבות מצד גורמי הרווחה בישראל** לצורך מתן מענה על צורכי דרי הרחוב נוכח משבר הקורונה. במכתב תואר מצבם המורכב של חסרי הבית בישראל בכלל ובתקופת משבר הקורונה בפרט, ועלו בו **כמה דגשים עיקריים** למענים נדרשים ממשרד הרווחה ושלוחותיו לנוכח המשבר.⁶⁸ להלן יוצגו עיקרי ההמלצות במכתב:

1. מציאת **קורת גג זמנית** לדרי הרחוב, לכל הפחות לתקופה המוגדרת כ"מצב חירום", שבו השהות במרחב הציבורי מסכנת ומסוכנת. כמו כן, הודגש כי יש להיערך ליצירת מתחמי בידוד עבור דיירים שיידרשו לכך, ובהתאם להנחיות משרד הבריאות.
2. הקמת **מערך הסברה** לדרי הרחוב על הנגיף ועל הסיוע המוצע להם, והנגשת המידע בכמה דרכים ובכמה שפות רלוונטיות.
3. חלוקת **אמצעי חיטוי ושמירה על היגיינה ועמדות ניקיון**, כדי לספק הגנה מינימלית גם לחסרי בית שאינם נמצאים במסגרות דיור זמניות.
4. **חלוקת מזון ותרופות** לכל דרי הרחוב, בין שבמסגרת קורת הגג הזמנית שתוצע להם, ובין שבנקודות חלוקה מוגדרות.
5. תמיכה **בעמותות פרטיות ובארגוני מגזר שלישי** המסייעים לדרי הרחוב, בין השאר באמצעות תמיכה כלכלית וארגונית, ודאגה לכך שעבודתם תוכר כ"פעילות חיונית" המוכרת על ידי המדינה.⁶⁹

3.1 פעילות משרד הרווחה לטיפול בחסרי הבית בעת משבר הקורונה

מטבע הדברים, חסרי הבית ששוהים ללא קורת גג אינם מודעים להנחיות משרד הבריאות ולהשלכות המגפה, חשופים לסיכון מוגבר לחלות, וכאשר הם נקלטים במסגרות דיור זמניות

⁶⁶ אהוד בקר, **הטיפול בחסרי בית צעירים-סקירה משווה**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2016.

⁶⁷ שמוליק שיינטוך, **לשרוד בשולי העוני: מדיניות, שירותים וקצבאות לאנשים חסרי בית**, תל אביב, נובמבר 2018; אתר המוסד לביטוח לאומי: **מחוסרות דיור בישראל: המשגה, מדידה, מידול, אומדן היקף התופעה והמלצות למדיניות**, דוח סופי, דצמבר 2018. פורסם: 1 בדצמבר 2018.

⁶⁸ המרכז לחינוך משפטי קליני שבאוניברסיטה העברית, **מענים לדרי רחוב נוכח משבר הקורונה – בקשה דחופה להתערבות**, 29 במרץ 2020.

⁶⁹ שם.

בעת המשבר הם עלולים לסכן דיירים שכבר שוהים זמן מה במסגרות אלו. יתר על כן, שגרת החיים במסגרות הדיור מאופיינת לעיתים בצפיפות גבוהה, ובהתקהלות במתחמים המשותפים לכל הדיירים השוהים במבנה, למשל חדרי אוכל. מאפיינים אלה עלולים להגביר את סכנת ההדבקה במסגרות אלה. על כך יש להוסיף כי הצוותים שמטפלים בחסרי הבית במסגרות הדיור וברחוב חשופים אף הם לסכנת הידבקות. לדברי מהא מטר, מנהלת תחום הטיפול בדרי רחוב במשרד הרווחה, המשרד נדרש להתמודד עם כמה אתגרים בו זמנית, ולגבש מתווה פעולה מיידית שנוצר "תוך כדי תנועה", בהתאם להתפתחויות ולהנחיות המשתנות. **שלוש הסוגיות המרכזיות העומדות לפתחו של משרד הרווחה בהקשר זה הן:**

1. הגנה על חסרי הבית אשר אינם שוהים במסגרות דיור כלשהן.
2. הגנה על חסרי הבית המתגוררים במסגרות חירום (כגון הוסטלים, גגונים, ודירות קלט).
3. הגנה על הצוותים אשר מטפלים באוכלוסיית חסרי הבית.⁷⁰

ממשרד הרווחה נמסר כי בישראל קיימות כיום כמה מסגרות דיור ייעודיות לחסרי בית אשר פועלות בימי שגרה במתכונות שונות:

1. **גגונים:** מסגרות ערב ללינה בלבד אשר במסגרתן מסופקות מיטה לשינה וארוחת ערב ובוקר. בישראל קיימים (לפי נתוני שנת 2020) **11** גגונים מסוג זה בפריסה ארצית; שלושה מהם בתל אביב.⁷¹

2. **קלט חירום:** מסגרות אשר משמשות בעבור קליטת דרי רחוב ואוכלוסיות קצה. לרוב מגיעים אליהן חסרי בית במצבים קיצוניים והם שוהים בהן כמה חודשים. במסגרות אלו ניתנים לדיירים טיפולים רפואיים, הם עוברים תהליכי גמילה (אם נדרש), ומשם הם מופנים למסגרות המשך לפי הערכת המצב שנעשית להם.⁷²

3. **הוסטלים (שיקומיים/ תעסוקתיים):** מסגרות דיור ארוכות טווח שפעילות במשך כל שעות היממה, ומתחלקות להוסטלים תעסוקתיים והוסטלים שיקומיים, על פי תוכניות השיקום הרלוונטיות שהותאמו באופן אישי לדיירים השוהים בהן. לפי נתוני שנת 2020, קיימים שישה הוסטלים ברחבי הארץ.⁷³

לצורך היערכות עם המשבר, פרסם משרד הרווחה חוזר מנכ"ל בנושא: **היערכות שירותי הרווחה להתמודדות עם נגיף הקורונה**. בחוזר הובא פירוט בדבר יחידות המשרד שהוגדרו

⁷⁰ מהא מטר, מנהלת תחום הטיפול בדרי רחוב, משרד הרווחה, שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

⁷¹ בתל אביב קיימים שלושה סוגי "גגונים": אחד עבור חסרי בית מכורים לסמים, השני עבור חסרי בית שאינם מכורים, והשלישי מיועד לנשים. הגגונים מנוהלים על ידי עמותת "לשובע" ומשרד הרווחה.

⁷² כיום קיים קלט חירום אשר ממוקם ברעננה.

⁷³ על פי מהא מטר, מנהלת תחום הטיפול בדרי רחוב במשרד הרווחה, לפי נתוני שנת 2020, בישראל קיימים שישה הוסטלים אשר ממוקמים בערים: באר שבע, ירושלים, בית שמש, חדרה, ושני הוסטלים בטבריה.

משרד הרווחה נדרש להתמודד בעת משבר הקורונה עם שלוש סוגיות מרכזיות:

1. הגנה על חסרי הבית שאינם שוהים במסגרות דיור
2. הגנה על חסרי הבית ששוהים במסגרות חירום
3. הגנה על הצוותים המטפלים בחסרי הבית.

קיימות בישראל כמה מסגרות ייעודיות לחסרי בית:

1. גגונים – ללינה בלבד.
2. קלט חירום – לקליטת דרי רחוב ואוכלוסיית קצה.
3. הוסטלים (שיקומיים/ תעסוקתיים) – המיועדים לתוכניות שיקום ארוכות טווח, ופעילים במשך כל שעות היממה.

כחינויות, ושיהיו פתוחות במשך כל תקופת הסגר לצורך טיפול באוכלוסיות קצה ובמקרי חירום שונים, ובכללן גם היחידה לטיפול בדרי הרחוב.⁷⁴

על פי הגורמים ששוחחנו עימם במהלך כתיבת המסמך, משרד הרווחה והרשויות המקומיות פעלו בכמה דרכים מרכזיות, לצורך מתן מענה וסיוע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה, ולצורך שמירה על ביטחונם. **להלן יפורטו הפעולות העיקריות שנעשו**:⁷⁵

1. פתיחת גגונים (המשמשים בימי שגרה בעבור לינה בלבד), למשך כל שעות היממה ברציפות, כדי למנוע את יציאת הדיירים חזרה לרחוב בשעות היום, ולצמצם את סכנת ההידבקות. נוסף על כך, ניתנו הנחיות לצוותים העובדים בגגונים להשגיח על השוהים במסגרות, ולא לאפשר להם לצאת במשך היום מהמבנים, מלבד בעבור קבלת טיפול רפואי.

2. תגבור צוותי העובדים המטפלים בחסרי הבית במסגרות הדיור. כמו כן, ניתנה אפשרות לעובדים שיצאו לחופשה לשוב לעבוד במסגרות הדיור שהוגדרו כמקומות עבודה חיוניים. יודגש כי מאחר שהעבודה עם חסרי הבית מאופיינת במפגשים ישירים, ואינה מתבצעת "מרחוק", דרך מחשבים או טלפונים ניידים, הונחו הצוותים לערוך את המפגשים תוך נקיטת אמצעי זהירות מתבקשים, כגון שמירת מרחק, הקפדה על חיטוי, וחבישת מסיכות וכפפות. לצורך כך, המשרד תקצב רכישת ציוד, מוצרי חיטוי והיגיינה הן עבור הצוותים המטפלים והן עבור הדיירים וחסרי הבית השוהים במתקנים ובבתי המחסה.

3. הוקצו שלושה סוגי מקומות ייעודיים לבידוד עבור חסרי בית השוהים במסגרות הדיור שהתגלו כנשאי הנגיף, או לחלופין עבור חסרי בית שנקלטו מהרחוב, ונדרשים לשהות בבידוד למשך שבועיים, **טרם כניסתם** למסגרות הדיור ארוכות הטווח:

א. בבית החולים קריית שלמה ברעננה הוקצו **מתחמי בידוד עבור 30 איש**, ובכללם דרי רחוב ונשים בזנות. לאחר שהייתם של חסרי הבית בבידוד בבית החולים הם הועברו ל"מסגרת ביניים" לשבועיים נוספים, שבהם בוצעה הערכה בדבר התאמתם תוכנית שיקום אישית, ורק אז (כעבור חודש מקליטתם הראשונית), הם הועברו למסגרת דיור מותאמת ארוכת טווח. יש לציין כי מסגרת זו יועדה עבור דרי רחוב **שאינם מכורים** לסמים ולחומרים פסיכו-אקטיביים אחרים, ושאינם זקוקים לתהליך גמילה במקביל לשהייתם בבידוד.

ב. במרכזי הקלט הוקצו **שני חדרי בידוד** (לגברים ולנשים), ובכל אחד מהם שלוש מיטות. כמו כן, ניתנה הנחיה למרכזים אלו לא להעביר למסגרות הדיור לטווח ארוך דיירים שנקלטו היישר מהרחוב מבלי שישהו קודם שבועיים בבידוד, וזאת כדי לא לסכן את הדיירים האחרים במסגרות לטווח ארוך.

ג. בחוזר מנכ"ל משרד הרווחה ניתנה הנחיה לכל מסגרות הדיור לטווח ארוך עבור חסרי בית (כגון הוסטלים וגגונים), להקצות בתחומן **חדר אחד נפרד לבידוד**, אם אחד הדיירים יידבק

⁷⁴ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, חוזרים והוראות מנכ"ל, היערכות שירותי הרווחה להתמודדות עם נגיף הקורונה - COVID-19, פרסום: 3 במרץ 2020.

⁷⁵ מהא מטר, מנהלת תחום הטיפול בדרי רחוב, משרד הרווחה, שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

בנגיף, או לחלופין ייחשף לחולה קורונה, ויהיה צורך לשכנו באותה מסגרת דיור, **בנפרד** משאר הדיירים. נציין כי לדברי משרד הרווחה, אין בידו נתונים על מספר השוהים בבידוד בפועל (אם היו כאלה).

4. **עבודת צוותים בשטח:** צוותים לאיתור דרי רחוב נשלחו כדי לערוך פעילות הסברה על המצב, ולנסות לגייס את דרי הרחוב לשהות במסגרות הדיור הזמניות שעומדות לרשותם.

5. משרד הרווחה הכיר **בשלוש עמותות** לטיפול בחסרי הבית כ"ארגונים חיוניים", כדי שיוכלו להמשיך לעבוד גם בימי הסגר.⁷⁶

3.2 פעילות עיריית תל אביב לטיפול בחסרי הבית בעת משבר הקורונה

אחד הריכוזים הגדולים של דרי רחוב בארץ מצוי בשטח של עיריית **תל אביב**. על פי נתונים שמסר יואב בן ארצי, מנהל תחום יחידת דרי רחוב במחלקה לשירותים חברתיים בעיריית תל אביב, בשנת 2019 טופלו ביחידת הרווחה שבעיריה כ-1,060 דרי רחוב (כשליש מכלל חסרי הבית בישראל), **ומהם**, נכון להיום (מאי 2020), יש כ-664 דרי רחוב שעדיין מצויים בטיפול (תיקים פתוחים), ו-150 דרי רחוב נוספים שאינם מצויים בטיפול, עקב אי שיתוף פעולה שלהם עם גורמי הרווחה.⁷⁷ יש לציין כי מספר חסרי הבית אשר אינם מצויים בטיפול מבוסס על הערכות שאינן מדויקות, כיוון שהנתונים מבוססים על **פניות** שמתקבלות במחלקות לשירותים חברתיים מחסרי הבית עצמם/בני משפחתם, על **דיווחי אזרחים**, ועל **סיורי שטח** שעורכים צוותי הטיפול והמתנדבים כדי לאתר את דרי הרחוב, ועל כן, הנתונים דינמיים ומשתנים כל העת.⁷⁸

לדברי יואב בן ארצי, בעיריית תל אביב נקטו **כמה פעולות מרכזיות** לטיפול באוכלוסיית חסרי הבית בעיר במשבר הקורונה:⁷⁹

1. **פעילות קבלת קהל** המשיכה להתקיים במתכונת שונה. המפגשים בין אנשי הצוות לפונים נערכו במתחם החצר של היחידה, ולא בחדרים סגורים, תוך הקפדה על שמירת מרחק.

2. נערכו **סיורי רחוב** שתכליתם לאתר את חסרי הבית, בדגש על ריכוזם הגבוה באזור התחנה המרכזית. הסיורים המשיכו להתקיים כסדרם גם בימי הסגר, לצורך כמה מטרות:

א. ביצוע פעילות הדרכה **והסברה** עבור דרי הרחוב שאינם מעודכנים בדבר קיום המגפה, בנושאים אלה: הנחיות משרד הבריאות למניעת הדבקה (חבישת מסכות, שמירת מרחק ומניעת התקהלויות), הצורך בשמירה על היגיינה והימנעות משימוש באביזרים משותפים, ועוד. ההסברה נעשתה הן באמצעות מפגשים פרונטליים והן באמצעות תליית כרזות רחוב שתורגמו לכמה שפות: עברית, רוסית ואמהרית.

⁷⁶ שם.

⁷⁷ יואב בן ארצי, מנהל תחום יחידת דרי רחוב, המחלקה לשירותים חברתיים, עיריית תל אביב. שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

⁷⁸ מהא מטר, מנהלת תחום הטיפול בדרי רחוב, משרד הרווחה, שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

⁷⁹ יואב בן ארצי, מנהל תחום יחידת דרי רחוב, המחלקה לשירותים חברתיים, עיריית תל אביב, שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

הפעולות העיקריות שנעשו על ידי עיריית תל אביב:

- קבלת קהל במרחב הפתוח
- סיורי רחוב לאיתור חסרי בית.
- פעילות הסברה, הכוונה לפתרונות לינה וחלוקת מזון.
- ביצוע בדיקות סקר לגילוי קורונה בקרב 70 דרי רחוב.
- פתיחת גגונים למשך 24 שעות ביממה ברצף.
- קבלת אישור לפתיחת מסגרת דיור נוספת עבור 40 חסרי בית, וחיפוש אחר מקום מתאים – יוזמה שבפועל לא צלחה.

ב. הכוונה **לפתרונות לינה** ויידוע של חסרי הבית בדבר האלטרנטיבות העומדות בפניהם.
ג. **חלוקת מזון** במוקדים שונים, בייחוד בתקופה שבה נסגרו מסעדות ומקומות הסעדה שונים, ולא בוצעה פעילות קיבוץ נדבות לנוכח הסגר.

3. בית החולים איכילוב בתל אביב הקים מערך של **בדיקות סקר** לבדיקת נשאות לקורונה בקרב מבקשי המקלט בתל אביב. לצורך כך, נפתחה עמדת בדיקה ניידת באזור התחנה המרכזית בתל אביב, שאליה הופנו **70** דרי רחוב שנבדקו באותו מערך. לדברי יואב בן ארצי, **כל התשובות יצאו שליליות, ולא דווח על מקרים שבהם נמצאו חסרי בית שחלו בנגיף.**

4. גגונים ששימשו רק ללינה **נפתחו למשך 24 שעות ביממה ברצף** וצוידו בציוד חיטוי, היגיינה ומדי חום. הצוותים ערכו פעילויות עם הדיירים כדי להשאיר אותם בתוך המסגרת, ולמנוע את יציאתם לרחוב במשך היום.

5. התקבל **אישור** מהעירייה וממשרד הרווחה לפתוח **מסגרת דיור נוספת שתספק 40 מיטות** עבור חסרי בית בתל אביב, מאחר ששלושת הגגונים הקיימים המופעלים על ידי עמותת "לשובע" ומשרד הרווחה היו בתפוסה מלאה. לצורך כך, **גובש נוהל הפעלה, הוקצו תקציבים, הוכשרו צוותים, נרכש ציוד חיטוי מתאים, ונערכו חיפושים אחר מקום מתאים שיכלול מתחמי לינה נפרדים לגברים ולנשים.** עם זאת, לדברי יואב בן ארצי, למרות פניות למקומות פוטנציאליים רבים באזור תל אביב, ובהם אכסניות, בתי הארחה, בעלי דירות ומתחמי מגורים, **לא נמצאה מסגרת מתאימה עקב הסירוב של מקומות אלו לשכן בשטחם את חסרי הבית.**

6. כאמור, בבית החולים קרית שלמה ברעננה הוקצו **מתחמי בידוד עבור 30 איש**, ובהם דרי רחוב ונשים בזנות, לצורך קליטה מיידית מהרחוב ובידודם של הנקלטים משאר חסרי הבית, וזאת, טרם העברתם למסגרות דיור לטווח ארוך. עם זאת, לדברי יואב בן ארצי מעיריית תל אביב, למסגרות בידוד אלו נקבעו **קריטריונים שהיוו תנאי לקליטת חסרי בית** "נקיים" מסמים, ואשר אינם מכורים לחומרים פסיכו-אקטיביים. כך נוצר מצב שבו דרי הרחוב אשר לא עברו תהליך גמילה, לא שוכנו במסגרת מתאימה לבידוד עבורם.⁸⁰

4. סוגיות לדין ולבחינה עתידית

בסקירה שהוצגה בדבר דרכי פעולה שננקטו במדינות שונות לצורך הגנה וסיוע לחסרי הבית בעת משבר הקורונה עלו כמה נקודות לדין ולבחינה עתידית. יודגש כי סוגיות אלו מבוססות על נושאים שעלו **בדוחות מקצועיים** שונים מהארץ ומהעולם **ובשיחות** שבוצעו עם גורמי מקצוע שיש להם היכרות עם האתגרים השונים הנוגעים לטיפול בחסרי הבית בישראל.

- מדינות רבות פעלו למציאת **פתרונות דיור זמניים**, לשיכון חסרי הבית בתקופת הסגר. עם זאת, עולה השאלה בדבר הצורך בתכנון פתרונות סיוע **לטווח הארוך**. ניכר כי

⁸⁰ שם.

בעיריית תל אביב התקבל אישור לפתיחת מסגרת דיור נוספת שתספק 40 מיטות עבור חסרי בית באזור תל אביב. לצורך כך, גובש נוהל הפעלה, הוקצו תקציבים, הוכשרו צוותים, נרכש ציוד חיטוי מתאים ונערכו חיפושים אחר מקום מתאים לדיור וללינה. עם זאת, למרות פניות למספר רב של מקומות פוטנציאליים, לא נמצאה מסגרת מתאימה, עקב סירובם לשכן בשטחם את חסרי הבית.

נקודות לבחינה עתידית בנושא הטיפול בחסרי בית בזמן משבר הקורונה:

- * האם משבר הקורונה הביא לשינוי בפתרונות לטווח ארוך לחסרי הבית?
- * האם יש צורך בהקמת מערך בדיקות ייעודי עבור אוכלוסיית חסרי הבית?
- * באיזה אופן יש לתכלל את הטיפול בחסרי הבית בעת חירום?
- * האם היה מענה לדרי רחוב מכורים בתקופת הקורונה? האם יש להקים עבורם מסגרות ייעודיות?
- * האם יש צורך במתן תמריצים למסגרות דיור שיסכימו לשכן בשטחן חסרי בית בעת המשבר, לנוכח הקושי שהתגלה במציאת מסגרת דיור מתאימה?
- * כיצד ניתן לפתח תוכניות סיוע עבור אוכלוסיית העובדים הזרים ומבקשי המקלט, אשר מאפייניהם זהים בחלקם לאוכלוסיית חסרי הבית בישראל?

מדינות רבות (ובהן ישראל) לא ציינו מה משכה של "תקופת החירום", ומה יקרה כאשר המשק יחזור ל"שגרה מלאה". נשאלת השאלה אם חלופות הדיור המורחבות שהוצעו לאוכלוסיית חסרי הבית (כגון דיור רציף, מסגרות דיור נוספות) ימשיכו לפעול במתכונתם זו גם בעת שגרה.⁸¹

- מהסקירה עולה כי במדינות רבות הוקמו "חדרי מצב" מאוישים על ידי גורמים שונים שחברו יחד לרכז את כלל הפניות הקשורות למערך הסיוע לחסרי הבית בתקופת המשבר, ובראשם גורם מתכלל האמון על התיאום בין הרשויות השונות.⁸² אפשר לבחון איזה מנגנון אמון בישראל על תכלול הנושא ותיאום בין הגופים.
- בשיחה עם גורמים מעיריית תל אביב אחת הסוגיות שעלו, בין היתר, נוגעת לכך שבמסגרת קליטת החירום שנערכה במתחם הבידוד בבית החולים קרית שלמה נקבעו **קריטריונים שהיוו תנאי לקליטת חסרי בית** "נקיים" מסמים, ושאינם מכורים לחומרים פסיכו-אקטיביים. כך נוצר מצב שבו דרי הרחוב אשר לא עברו תהליך גמילה, לא שוכנו במסגרת מתאימה לבידוד עבורם. יתרה מזאת, אף שחלקם עברו בדיקה לגילוי נגיף הקורונה, הם "נשלחו לביתם לבידוד", עד אשר יתקבלו תוצאות הבדיקה שנערכה להם. למותר לציין כי חסרי בית אלו לא שהו בבידוד בתקופה זו, ולא נמצאה להם כל מסגרת פיקוח מתאימה.⁸³ לפיכך, ייתכן כי היה ראוי לשקול הקמת מתחמי בידוד מותאמים גם לחסרי בית "מכורים", ולסייע להם במצבם, כולל האפשרות להשתמש בתחליפי סם, לצורך הגנה על בריאותם וצמצום סכנת הידבקותם בנגיף. ניכר כי סוגיה זו נוגעת לצורך במציאת מענה **משולב** שיכלול הגנה מפני הידבקות בקורונה, בד בבד עם יצירת מענים פסיכו-סוציאליים והתנהגותיים מותאמים לקבוצות השונות בקרב אוכלוסיית חסרי הבית.⁸⁴
- סוגיה נוספת שעלתה בשיחה עם גורמים מעיריית תל אביב קשורה לניסיון למצוא מסגרת דיור נוספת עבור חסרי הבית, לאחר ששלושת ה"גגונים" הקיימים בעיר היו מלאים. מהדיווח עולה כי אף שגובש על ידי העיריה נוהל הפעלה והוקצו תקנים

⁸¹ בהקשר זה ראוי לציין כי בהינתן האתגרים והקשיים שהתגלו בהתמודדות עם המשבר, משרד השיכון באנגליה וארגוני סיוע העובדים עם אוכלוסיית חסרי הבית במדינה פרסמו לאחרונה תוכנית כוללת שתכליתה למצוא **פתרונות דיור לטווח ארוך** עבור חסרי הבית גם לאחר תום תקופת הסגר בעת מגפת הקורונה. לצורך כך, הוקצה תקציב כולל על סך 112 מיליון פאונד (גידול של 30% בתקציב לעומת שנת 2019), שמיועד לכ-276 רשויות מקומיות ומועצות במדינה, עבור השנים **2020-2021**.

להרחבה נוספת בנושא ראו: Haringey London, UK, [Homelessness and rough sleeping - COVID-19 update](#), Accessed: May 19th, 2020.

⁸² למשל בעיריית סן פרנסיסקו הוקם "שולחן עגול", שכלל אזרחים, נציגי ציבור, נציגי רשויות מקומיות וגורמי ממשל שפעלו לצורך גיבוש תוכניות פעולה ומתן מענה לצרכים העולים מהשטח בכל הנוגע להבטחת שלומם של חסרי הבית במדינה בזמן משבר הקורונה. כך גם חדר המצב המיוחד שהוקם בבריטניה, ובמסגרתו ניתנו הנחיות לבתי המחסה ומסגרות הדיור השונות ששיכנו את דרי הרחוב בזמן הסגר שהוטל על המדינה.

⁸³ וואב בן ארצי, מנהל תחום יחידת דרי רחוב, המחלקה לשירותים חברתיים, עיריית תל אביב, שיחת טלפון, 18 במאי 2020.

⁸⁴ שם.

ותקציבים למיזם, לא נמצאה מסגרת דיור מתאימה, **בעקבות סירובם של גורמים רבים לשכן חסרי בית בשטחם**. בהקשר לכך, נשאלת השאלה בדבר האפשרות לשקול מתן **תמריצים** לבעלי נכסים ומסגרות דיור (כגון אכסניות ומלונות), שיאפשרו לדרי הרחוב לשהות בשטחיהם. כמו בתוכניות פעולה שיושמו במדינות אחרות (דוגמת סקוטלנד), שבהן ניתנו תמריצים למסעדות ובתי עסק שסיפקו שירותים שונים לחסרי בית, ובעקבות זאת המשיכו להיות פעילים גם בתקופת הסגר.⁸⁵

- בכמה מהמדינות הוקם **מערך בדיקות ייעודי** לחסרי בית השוהים במסגרות הדיור או ברחוב, בשל הסיכון הגבוה שבו מצויה אוכלוסייה זו. ייתכן כי ראוי לבחון אם בישראל היה אפשר להקים מנגנון דומה לצורך הגנה ושמירה על אוכלוסיית חסרי הבית, ואם מערך כזה נעשה באופן מערכתי, או שמא בוצע רק בתחום אחריותן של הרשויות המקומיות (בהתאם לשיקוליה של כל רשות, כמו מערך בדיקות הסקר שבוצעו בעיר תל אביב).
- לנוכח פרסומים אחרונים בדבר עלייה בתחלואה ובמספר הנדבקים בקורונה בקרב אוכלוסיית **העובדים הזרים** ומבקשי המקלט השוהים בישראל, נכון לסוף מאי 2020,⁸⁶ ייתכן כי יהיה ראוי לבחון תוכניות סיוע ופעולה גם בקרב אוכלוסייה זו, אשר מאפייניה עשויים להיות זהים בחלקם למאפייני אוכלוסיית חסרי הבית – בכל הנוגע למגורים בתנאי צפיפות, היעדר קורת גג או מגורים בדיור שאינו מוגן, ויכולת ניטור ואיסוף מידע מוגבלת.⁸⁷ יש לציין כי גם בישראל קיים חשש מאובדן קורת גג בעקבות פגיעה במקומות פרנסה וחוסר יכולת לשאת בתשלומי שכר דירה בקרב מהגרים, עובדים זרים ומבקשי מקלט אשר מועסקים בענפי המלונאות והמסעדות שנפגעו במשבר הקורונה.⁸⁸ שילוב גורמי הסיכון, לצד העלייה בתחלואה בקרב אוכלוסייה זו בארץ, מעלים את השאלה בדבר הצורך במתן מענים מותאמים מצד גורמים שונים.⁸⁹

⁸⁵ כפי שהוזכר במסמך הנוכחי, **בסקוטלנד** פרסמו הנחיות בנוגע לבתי מלון ומסגרות דיור **שיוסבו וישמשו מקומות דיור זמניים עבור חסרי בית או עבור אלה מהם אשר נדרשים לשהות בבידוד**. כמו כן, הממשלה הורתה כי למרות התקנות שתיקנה לשעת חירום, שבהן ניתנה הנחיה לכל בתי העסק ומרכזי התיירות להישאר סגורים ולהפסיק את פעילותם בתקופת הסגר, **מסגרות הדיור והאירוח שיגיעו להסדרים עם הרשויות המקומיות וישכנו חסרי בית באופן זמני, יישארו פעילות במשך תקופת הסגר**.

⁸⁶ על פי מרכז המידע והידע הלאומי למערכה בקורונה, אשר הוקם על ידי אגף המודיעין של צה"ל, בשיתוף משרד הבריאות והמועצה לביטחון לאומי, נכון ל-28 במאי 2020, דווח על עלייה בתחלואה בקרב אוכלוסיית העובדים הזרים בארץ. כך, בשבוע האחרון של חודש מאי 2020, **דווח על 19 נבדקים שנמצאו חיוביים לנגיף**. רובם המכריע ללא סימפטומים. כמו כן, מהנתונים עולה כי מתחילת ההתפרצות במרץ 2020 אותרו כ-64 חולים בקרב העובדים הזרים, לא כולל 19 החולים שהוזכרו קודם.

⁸⁷ מרכז המחקר והידע הלאומי למערכה בקורונה, משרד הבריאות, **מסמך מספר 94 – חשד לעלייה משמעותית בתחלואה בקרב אוכלוסיית העובדים הזרים בישראל**, עודכן: 28 במאי 2020.

⁸⁸ נורית יכימוביץ-כהן, **התמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיות זרים: מבט משווה**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 13 במאי 2020.

⁸⁹ להרחבה נוספת בכל הנוגע להתמודדות עם נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיות זרים ומהגרים במדינות שונות בעולם ראו: נורית יכימוביץ-כהן, **התמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה בקרב אוכלוסיות זרים: מבט משווה**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 13 במאי 2020.

נספח 1 – סיכום המודלים ותוכניות הסיוע לחסרי הבית בתקופת משבר הקורונה:

מודל הסיוע	עיקרי תוכניות הפעולה	דוגמאות למדינות/ ערים
1. הקמת מערך בדיקות לגילוי הנגיף בקרב חסרי הבית	מתווה לעריכת בדיקות לגילוי נגיף הקורונה בקרב חסרי בית, הן במסגרות הדיור והן ברחוב	אנגליה, מדינת וושינגטון, אוסטין וניו יורק
2. מציאת פתרונות דיור זמניים ומבני מגורים ייעודיים לבידוד	מציאת פתרונות דיור זמניים ומיידיים לחסרי הבית, ייעוד מבנים או אזורי שהייה לצורך בידוד, והתאמתם להנחיות בדבר מניעת הדבקה בנגיף	אנגליה, סקוטלנד, צרפת, ניו זילנד וסן פרנסיסקו
3. יישום הנחיות למניעת הדבקה בנגיף הקורונה במסגרות הדיור לחסרי הבית	פרסום הנחיות מיוחדות לשעת חירום עבור בתי מחסה ומסגרות דיור לחסרי בית: שמירה על הגיינה וריחוק בין דיירים; הקצאת מתחמי בידוד נפרדים עבור דיירים שנחשפו לנגיף; אספקת ציוד וחומרי חיטוי; פתיחת מסגרות דיור ברציפות לאורך כל שעות היממה; מיגון הצוותים המטפלים בחסרי הבית	אנגליה, קנדה, מסצ'וסטס, ניו יורק וסן פרנסיסקו
4. הגנה ושמירה על בריאות הצוותים המטפלים בחסרי הבית	מציאת מקומות דיור/ בידוד ייעודיים עבור הצוותים; ציוד הצוותים באמצעי מיגון; תגבור כוח אדם, מעבר לעבודה מרחוק ככל שניתן	סקוטלנד, צרפת, ניו יורק וסן פרנסיסקו
5. חלוקת מזון וציוד, שירותי בריאות והגיינה	1. חלוקת ציוד, מזון ומוצרי הגיינה לחסרי הבית במסגרות הדיור וברחובות; 2. הנגשת שירותי רפואה ובריאות לחסרי הבית; 3. הקמת עמדות ניקיון ניידות לשטיפת ידיים בכמה מוקדי רחוב	בריטניה, סקוטלנד, צרפת, לונדון, אוסטין וסן פרנסיסקו
6. הקמת מערך הסברה על הנגיף לחסרי הבית ויידוע בדבר הסיוע המוצע	ביצוע פעילויות הסברה על נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות, גיבוש הנחיות בריאותיות לשמירה על הגיינה ויידוע בדבר פתרונות דיור ומעריך הסיוע המוצע, באמצעות צוותי שטח, פרסום כרזות וחלוקת עלונים בכמה שפות	וושינגטון, אוסטין (טקסס), לוס אנג'לס, ניו יורק
7. הגנה על חסרי הבית מפני ענישה ואכיפה משטרתית	הנחיית גורמי השיטור והאכיפה לאתר את דרי רחוב מבלי להטיל עליהם סנקציות, ולתווך בינם לבין גורמי הרווחה לצורך מתן מענה על צורכיהם	ארצות הברית